

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds-
och jordbruksvetenskap

PLANERINGSASPEKTER FÖR HUR UTELIGGARES LIV HANTERAS I STADENS OFFENTLIGA RUM

- med exempel från Malmö stad

"Claiming the right to the city requires never taking that right for granted, never being satisfied with how it is for now "closed", how it is for now "secured", how for now utopia has been materialized. *Expanding* the right to the city requires a clear focus on the utopic possibilities, and the dangers, of always seeking to reopen, and thus to reform, public space in the image of a more just urban space"
(Mitchell 2003, s.236)

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten SLU, 2013-06-12

Helena Flodin

PLANERINGSASPEKTER FÖR HUR UTELIGGARES LIV HANTERAS I STADENS OFFENTLIGA RUM

- med exempel från Malmö stad

Aspects of planning on how street homeless people's lives are handled in public spaces of the city

- with examples from the city of Malmö

Författare: Helena Flodin
Handledare: Emma Paulsson, område landskapsarkitektur, SLU Alnarp
Examinator: Erik Persson, område landskapsarkitektur, SLU Alnarp

Omfattning: 15 hp.

Nivå och fördjupning: Grundnivå, landskapsplanering

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i landskapsplanering

Kurskod: EX0650

Program/utbildning: Landskapsarkitekturprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2013

Omslagsbild: citat från *"The right to the city"* Mitchell 2003, s. 236

Serinamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Planeringsaspekter, strategier, fysisk planering, uteliggare, offentliga rum, kommunal nivå, Malmö stad.

ABSTRACT

This survey aims to get answers on questions about how street homeless people's lives in public spaces are handled. With focus on the role of physical planning I ask following questions; how do street homeless people's lives look like, with examples from Malmö? how are street homeless people's private life handled, with examples from Malmö? and how does eventual collaboration between authorities/organizations on a local level take form, for how street homeless people's lives are handled in public spaces of the city, with examples from the city of Malmö?

Through studies of literature, which is the theory background of this survey, I illustrate the issues from different writer's, researcher's and authorities' perspectives. My own interviews; with the City mission of Scania, representatives from politicians of the municipality, the mobile out-reach team and the Department of operation and support (the local Traffic Department) in the city of Malmö, are together with personal observations the survey's examples from the city of Malmö. The analysis and the discussion raise relations and deviations between what reveals from the literature and the interviews/observations. Several collaboration partners on different levels in the municipality have an impact, both directly and indirectly, on street homeless people's lives in the public spaces of the city. The issues involve several social aspects on how street homeless people's lives are handled in public spaces, which are discussed with focus on the role of physical planning. The final discussion illustrates the difficulty of answering the survey's questions, and reflects on the relations and deviations that are revealed in the analysis. The survey has only scratched the surface for a complex area since street homeless people's lives in public spaces have impacts of and deals with many more issues which do not take place within this study.

Keywords: Aspects of planning, strategies, physical planning, street homeless, public spaces, municipal level, city of Malmö.

SAMMANFATTNING

Undersökningen syftar till att få svar på frågor kring hur uteliggares privata liv i det offentliga rummet hanteras, på kommunal nivå i Malmö stad. Med fokus på den fysiska planeringens roll ställer jag följande frågeställningar; hur ser uteliggares livssituation ut, med exempel från Malmö stad? hur hanterar man uteliggare på kommunal nivå, med exempel från Malmö stad? och hur ser ett eventuellt planeringssamarbete ut mellan myndigheter/organisationer på kommunal nivå för hur uteliggare hanteras i stadens offentliga rum, med exempel från Malmö stad?

Genom litteraturstudier, som står för undersökningens teoribakgrund, belyser jag frågeställningarna från olika författaresh, forskares och myndigheters perspektiv. Egna intervjuer; med Skånes Stadsmission, kommunstyrelserepresentanter, mobila teamet och avdelningen för drift och underhåll (Gatukontoret) i Malmö stad, står tillsammans med observationer för undersökningens exempel från Malmö stad. Analysen och diskussionen tar upp samband och avvikelser mellan vad som framkommer i litteraturen och intervjuerna/observationerna. Flera samverkansparter på olika nivåer inom kommunen, påverkar uteliggare och akut hemlösas liv i stadens offentliga rum både direkt och indirekt. Frågeställningarna berör flertalet sociala aspekter för hur uteliggares liv hanteras i stadens offentliga rum, vilka diskuteras med fokus för den fysiska planeringens roll. I slutsatsen diskuteras svårigheten kring att besvara undersökningens frågeställningar, samt reflekterar över de samband och avvikelser som framkommit genom analysen. Undersökningen skrapar enbart på ytan till ett komplext område då uteliggares liv i stadens offentliga rum påverkas av och berör många fler aspekter än vad som ryms inom detta arbete.

Nyckelord: Planeringsaspekter, strategier, fysisk planering, uteliggare, offentliga rum, kommunal nivå, Malmö stad.

FÖRORD

Detta arbete har gett mig viktiga insikter att den fysiska planeringen kan ge konsekvenser som berör en mängd olika aspekter och intressen vilket gör att en levande diskussion, djupare förståelse kring människors livssituation och en öppenhet i frågor kring människors utsatthet i staden är betydelsefulla. Synen på människan och vilka mänskliga rättigheter som finns till för vem hör ihop med mina frågeställningar som spänner över ett mer tvärvetenskapligt perspektiv som rymmer komplexa situationer som varit intressanta men svåra att förhålla sig till och besvara.

Utan delaktighet och hjälp av en del viktiga personer för detta arbete hade det inte gått att genomföra, därför vill jag först och främst tacka min handledare Emma Paulsson för engagemang, tydlighet, feed-back, konstruktiv kritik och snabba svar genom hela arbetsprocessen. Jag skulle även vilja tacka min kurskamrat Lina Gerdin som inledningsvis av arbetet spelade en stor roll för mitt eget engagemang i frågorna. Stort tack till de personer som jag mött under mitt studiebesök på Skånes Stadsmission för ett varmt mottagande, mobila teamet i Malmö för att de tog sig tid till att besvara mina frågor, kommunstyrelserepresentanternas snabba svar samt drift- och underhållsavdelningen vid Gatukontoret i Malmö. Tack även till min underbara familj (min man och våra tre söner), som visat hänsyn och respekt till att jag behövt fokusera på arbetet i slutskedet för att bli klar.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Helena', with a stylized, flowing script.

Helena Flodin
Alnarp, 2013-06-12

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT.....	1
SAMMANFATTNING.....	2
FÖRORD.....	3
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	4
INLEDNING.....	5
BAKGRUND.....	5
SYFTE OCH MÅL	6
METODBESKRIVNING MED AVGRÄNSNINGAR.....	6
MATERIAL OCH METOD	6
GENOMFÖRANDE.....	7
ANALYSMETODER.....	9
BEGREPPSFÖRKLARINGAR.....	9
FÖRKLARINGSMODELLER TILL ORSAKER BAKOM HEMLÖSHET	11
RESULTAT.....	13
LITTERATURGENOMGÅNG/TEORIBAKGRUND.....	13
ANTAL HEMLÖSA OCH UTELIGGARE I SVERIGE.....	13
INSATSER FÖR HEMLÖSA OCH UTELIGGARE	14
NÄRVARO I STADENS OFFENTLIGA RUM	14
OFFENTLIGA PLATSER FÖR AKUT HEMLÖSA OCH UTELIGGARE ALLT FÄRRE.....	16
INTERVJUER OCH IAKTTAGELSER.....	17
STUDIEBESÖK PÅ SKÅNES STADSMISSION.....	17
OBSERVATIONER/IAKTTAGELSER FRÅN PLATSBESÖK.....	18
INTERVJUER MED KOMMUNSTYRELSEREPRESENTANTER	21
INTERVJU MED REPRESENTANT - MOBILA TEAMET	22
INTERVJU MED TJÄNSTEMAN - DRIFT OCH UNDERHÅLLSAVDELNINGEN, GATUKONTORET.....	23
ANALYS OCH DISKUSSION.....	24
STORA MÖRKERTAL?	24
UTELIGGARES OCH AKUT HEMLÖSAS SITUATION	25
ÖKADE INSATSER.....	25
HANTERING AV OÖNSKAD NÄRVARO	26
SAMVERKAN MED ÖKAT INSLAG AV PRIVATISERING.....	27
TYDLIGA STRATEGIER ELLER INTE?.....	28
AVSLUTNING	30
SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER.....	30
FÖRSLAG TILL FORTSATTA UNDERSÖKNINGAR.....	31
REFERENSER.....	32
MUNTliga KÄLLOR:.....	33
OBSERVATIONER/EGNA IAKTTAGELSER:	33

INLEDNING

Långt innan jag började studera landskapsarkitektur har uteliggares situation och hemlöshetsproblematiken intresserat mig, vad den beror på, varför det inte görs mer i samhället för att hjälpa den som hamnat i akut hemlöshet att få ett boende och vilka faktorer som ligger bakom. Under utbildningstiden har ytterligare frågor väckts kring vem som egentligen har rätt till stadens offentliga rum, och den fysiska planeringen roll. Vad händer om gruppen akut hemlösa blir större och uteliggare alltmer fyller våra offentliga rum? Dessa frågor är omöjliga att svara på, men viktiga att ha med sig då man läser mitt arbete för att förstå vikten av att diskutera och lyfta upp de aspekter som faktiskt kan komma att spela en stor roll för denna grupp av människor med samma rättigheter som övriga medborgare i samhället?! Uteliggare kan ses som en grupp i samhället som är en av de värst utsatta och därmed ger diskussionen kring planeringsaspekter för hur situationen ser ut för gruppen en fingerriktning om vart vårt samhälle är på väg. Diskussionen är också viktig att ta med sig inför kommande arbete som landskapsarkitekt för att förstå komplexiteten kring frågor för vad och vem vi planerar existerande och framtida offentliga rum i staden. Vilken stad är det vi målar upp visionsbilder för? En viktig fråga att ha med sig som inte får glömmas bort.

DISPOSITION

Arbetet inleds med en kort bakgrund för att få en inblick i ämnet som landar i valda frågeställningar och som följs av syfte och mål. I avgränsnings- och metoddelen beskriver jag metoder, tillvägagångssätt, avgränsingar samt vilka analysmetoder jag använt mig av. Innan jag presenterar resultatet beskriver jag de begrepp som återkommande används i arbetet, samt förklaringsmodeller för hemlöshet enligt vald litteratur. Redogörelsen är indelad i tre delar; i den första presenteras litteraturstudierna, i den andra de kvalitativa undersökningar som jag gjort (intervjuer, studiebesök och observationer) och i den tredje finns en analys och diskussionsdel som kopplar samman resultaten från litteraturen och undersökningarna. Arbetet avrundas med en sammanfattning och slutsatser, samt förslag till fortsatta undersökningar.

BAKGRUND

Hemlöshet är en komplex fråga som innefattar många olika problem med orsaker på flera nivåer; nationella, regionala, kommunala och individuella. Den akut hemlöse, där den hemlöse står utan tak över huvudet, kallas uteliggare i detta arbete. Uteliggarens privata liv är ofta i stadens offentliga rum. Diskussionen kring hemlösa och uteliggares närvaro på olika platser i stadens offentliga rum debatteras i media med olika intensitet och innehåll över tid. Att uteliggare finns i staden är på många sätt ett misslyckande i planering och ansvar för flera olika instanser i samhället däribland; socialtjänsten, kriminalvården, migrationsverket samt bostads- och arbetsmarknadens parter. Frågan är högst politisk där ett mer grovmaskigt socialt skyddsnät riskerar att göra fler hemlösa vilket i förlängningen även kan ge fler uteliggare till stadens rum. I Sverige har vi under en längre tid haft en lägre andel uteliggare i den akut hemlösa fasen jämfört med många andra länder i västvärlden, däribland Canada, USA och Storbritannien (Cross et al. 2010, ss.9-10), och därmed kanske vi inte har utvecklade strategier för hur man kan tänkas att planera för denna grupps privata liv i det offentliga rummet.

Planeringsfrågor som innefattar att hantera ett misslyckande kanske inte är prioriterade, men om problematiken breder ut sig och gruppen blir större kanske behov finns för strategier i planeringen för denna marginaliserade grupp i samhället? Dessa funderingar har lett mig vidare till att fundera på om det i dagsläget finns planeringsaspekter för hur uteliggares liv hanteras i stadens offentliga rum, och med fokus på den fysiska planeringens roll ger jag mig in i att söka svar på hur det förhåller sig - med exempel från Malmö stad.

FRÅGESTÄLLNINGAR

Hur ser uteliggares livssituation ut, med exempel från Malmö stad?

Hur hanterar man uteliggare på kommunal nivå, med exempel från Malmö stad?

Hur ser ett eventuellt planeringssamarbete ut mellan myndigheter/organisationer på kommunal nivå för hur uteliggare hanteras i stadens offentliga rum, med exempel från Malmö stad?

SYFTE OCH MÅL

Målet är att få svar på om det finns planeringsstrategier och samarbeten på kommunal nivå med fokus på den fysiska planeringen som berör uteliggare i stadens offentliga rum.

Mitt huvudsyfte är att få kunskap om uteliggares livssituation, samt om det finns planeringsstrategier och planeringssamarbeten på kommunal nivå som berör uteliggare med fokus på den fysiska planeringens roll, med exempel från Malmö stad.

Mer specifikt innebär detta att jag vill beskriva uteliggares livssituation i stadens offentliga rum, med exempel för hur situationen för uteliggare ser ut i Malmö stad, baserat på intervjuer och iakttagelser. Genom intervjuer undersöka om det finns strategier på kommunal nivå, samt vilka parter som ingår i ett eventuellt samarbete, för hur uteliggare hanteras i Malmö stad. Vidare vill jag genom litteraturstudier finna en teoribakgrund till hur uteliggares livssituation ser ut, vilka eventuella strategier som finns på kommunal nivå och vilka parter som ingår i ett eventuellt samarbete för att hantera uteliggare i stadens offentliga rum.

METODBESKRIVNING MED AVGRÄNSNINGAR

Avsnittet inleds med att jag övergripande beskriver material och metoder för undersökningen följt av hur undersökningarna genomförts och avslutas med beskrivning av analysmetoder.

MATERIAL OCH METOD

Jag har valt att genomföra mitt arbete med litteraturstudier kombinerade med exempel från Malmö stad där intervjuer med representanter från; Gatukontoret, kommunalpolitiken, en frivilligorganisation och fältarbetare i Malmö stad (se s.7 för mer ingående beskrivning under rubrikerna *Med exempel från Malmö stad*, samt *Genomförande*) utgjort underlag till undersökningen för att försöka få svar på mina frågeställningar. Varför jag valt att kombinera litteraturstudier med intervjuer är på grund av att jag i min inledningsfas av arbetet, med att söka relevant litteratur, såg att det fanns vissa problem med att hitta svar på mina frågor genom enbart litteraturstudier som metod. Motivet till varför jag valt att se på hur Malmö stad hanterar frågan, på kommunal nivå, är för att Malmö ligger nära geografiskt sett och är Sveriges tredje största stad (befolkningsmässigt) där uteliggare kan förväntas finnas i ett större antal än i städer med mindre befolkning.

Jag har valt att i arbetet inte gå in på uteliggares och akut hemlösas situation kopplat längre tillbaka till historien, inte heller kommer jag att ge någon heltäckande bild för hur situationen för gruppen ser ut i andra delar av världen. Endast ett par exempel och någon kort text är vald för att få frågorna att jämföras mot ett internationellt perspektiv.

LITTERATURSTUDIER

För att hitta relevant litteratur som kunnat hjälpa mig att besvara mina frågeställningar har jag sökt på artikelsök genom SLU-bibliotekets söktjänst Primo för att få ett brett utbud av artiklar. Mina sökord har varit homeless, planning och Sweden. För att vidare sälla och hitta rätt för mina frågeställningar kring uteliggare fick jag efter ett par dagars sökande klart för mig att uteliggare kan kallas street homeless. Med hjälp av detta begrepp fick jag en mer träffsäker sökning och hittade en del artiklar som jag använt mig av i arbetet. Då jag sökt efter litteratur och läst sammanfattningarna för de artiklar som verkat relevanta kom jag under tiden på att Hans Swärd vid Socialhögskolan i Lund

forskat mycket kring Malmös hemlösa och uteliggare, varför jag sökte på hans namn och hittade en artikel med mer grundläggande forskning inom området som jag även använt mig av. För litteraturstudierna har fokus under arbetets gång ändrats till att bli en teoribakgrund att analysera mina egna undersökningar från Malmö mot.

Vidare har jag funnit underlag för antal hemlösa och definitioner, genom Socialstyrelsens rapporter. Lagar och ordningsstadgar för offentliga rum via Svensk författningssamling och Malmö stads lokala ordningsstadgar, via Malmö stads hemsida.

MED EXEMPEL FRÅN MALMÖ STAD

För att få en inblick i hur en uteliggares livssituation kan se ut i Malmö stad gjorde jag ett inledande studiebesök på Skånes Stadsmission (verksamhetsområde Malmö). Studiebesöket syftade huvudsakligen till att få en förståelse för hur brukargruppens liv kan se ut i Malmö, men även till att jag skulle få vidare kontakt med insatta representanter i verksamheten som kunde ge förslag på intervjupersoner (enligt nedan) som var insatta i/berörda av mina frågeställningar.

Min plan var att genomföra intervjuer med både en låg grad av standardisering och en låg grad av strukturering (enligt Patel & Davidsson 2011, ss.75-76) via mail med förberedande och uppföljande telefonsamtal som möjliggjorde en utveckling av mina frågor. Intervjufrågor via mail valde jag för att underlätta för respondenterna att besvara frågorna när det fanns tid för dem att svara, och även en chans för dem att kunna fundera på sina svar. Jag hade kunnat välja att exempelvis intervjua personerna vid bokade möten eller genomföra telefonintervjuer istället, men vid planeringen av intervjuerna föreföll det minst tidskrävande att via mail skicka ut frågorna och därefter följa upp svaren via telefon. Jag valde denna intervjumetod framför att boka möten för intervjuer för att begränsa mängden data.

Varför jag valde att intervjua representanter från gatukontoret, kommunalpolitiken och en frivilligorganisation var för att jag trodde att dessa tre parter på kommunal nivå kunde ge mig svar på om det finns strategier och planeringsaspekter med fokus på fysisk planering som rör brukargruppens livssituation i det offentliga rummet. Tidsaspekten för undersökningen gjorde att jag begränsade respondenterna till tre för mina planerade intervjuer.

GENOMFÖRANDE

Nedan följer en beskrivning av hur jag gått tillväga för att få fram underlag från valda representanter från gatukontoret, kommunalpolitiken och en frivilligorganisation, samt hur och varför jag lagt till fler representanter från olika parter för Malmö stad som gjort att respondenterna blivit fler än vad jag tänkt mig från början då jag planerade arbetet.

INLEDANDE STUDIEBESÖK

Jag började med att kontakta **Skånes Stadsmission** med verksamhetsområde Malmö efter att jag sökt på Internet över frivilligorganisationer som vänder sig till brukargruppen; hemlösa och uteliggare. På deras hemsida fick jag information om att de varje månad har planerade studiebesök för de som är intresserade av att veta mer om hur de arbetar och deras verksamhet. Jag bokade in mig på ett av dessa studiebesök med en tanke om att få en förståelse kring problematiken för hemlösa och uteliggare genom att träffa representanter som arbetar med denna brukargrupp. Delar av informationen som jag fick under studiebesöket har jag kunnat använda mig av, men då Stadsmissionen arbetar med att delvis skydda de hemlösa från att behöva befinna sig hela dygnet på allmänna platser runt om i Malmö så kände jag att jag var tvungen att gå vidare och söka representanter som verkligen känner till den problematik som uteliggarna ställs inför i Malmös offentliga rum. Syftet med studiebesöket var också, som jag tidigare nämnt, att få vidare kontakt med representant som skulle kunna besvara frågor som skulle kunna ge svar åt mina frågeställningar. Men min plan att det skulle vara någon inom Skånes Stadsmission gick inte att gå vidare med då de

som sagt inte arbetar ute i Malmös offentliga rum. De möter brukargruppen uteliggare till viss del, men svar på mina mer specifika frågor blev svårare att få. Jag fick däremot tips om att kontakta mobila teamet som är en del av en uppsökande verksamhet inom kommunen, vilka arbetar ute i fält dvs. de möter oftare gruppen uteliggare och skulle vara mer välbekanta med brukargruppens problematik och behov.

VAL AV INTERVJUPERSONER/RESPONDENTER TILL UNDERSÖKNINGEN

Jag kontaktade **mobila teamet** i Malmö (fältarbetande socionomer anställda av Malmö stad), som arbetar ute i stan med att bevaka bl a uteliggare. Jag fick gehör att maila mitt frågeunderlag samt följa upp frågorna via telefonsamtal när de besvarats. Vid ett påminnelseamtal om att besvara frågorna fick jag känslan av att de inte skulle besvara mina frågor inom en rimlig tid för mitt arbete varför jag föreslog en tid för en telefonintervju istället. Förfrågan mottogs positivt och frågorna besvarades under en timmes lång telefonintervju. Under telefonintervjuns gång antecknade jag svaren och efter varje fråga gjorde jag en kort summering av svaret enligt mina anteckningar för att säkerställa att jag förstått svaret rätt. Direkt efter intervjun gjorde jag en sammanställning av intervjun.

För att få svar på frågor kring planeringsaspekter för den fysiska planeringens roll vände jag mig till en person vid Gatukontoret vid stadsmiljöavdelningen i Malmö (efter tips från min handledare för detta kandidatarbete). Efter ett inledande (mycket kort telefonsamtal) skickade jag mina frågor via E-post till personen i fråga. Respondenten vidarebefordrade mina frågor till **drift- och underhållsavdelningen** där densamma visste att det skulle finnas ett samarbete mellan Polisen, socialen och Gatukontoret om uteliggare och deras situation. Jag fick svar på en av mina fyra frågor, och hänvisades tillbaka till samma person på Gatukontoret som jag inledningsvis tog kontakt med. Tidsaspekten att hinna ta kontakt med fler personer inom samma förvaltning och få in svar kändes vid denna tidpunkt orimlig varför jag beslutade mig för att det svar jag fått för mina frågor fick vara tillräcklig. Givetvis är svaren från denna part en viktig del av arbetet, vilka skulle kunna ha belyst andra aspekter än de som framkommit i mitt arbete. Min handledare funderade på om det kan ha varit att Malmö stad under denna tidsperiod hade fullt upp med planerna inför Eurovision Song Contest (där hela förvaltningen Gatukontoret förmodligen hade ett stort ansvar), varför det var så svårt att få någon som var villig/hade tid att svara på mina frågor. Självklart tror jag att det kan ha haft betydelse, men det kan även bero på att frågorna var svåra att besvara p.g.a ämnets komplexitet och att det inte fanns någon som ville eller kunde besvara dem på ett enkelt sätt.

För att hitta en representant för kommunalpolitiken sökte jag på Malmö stads hemsida och valde att intervjua en politiker ur stadens styrande organ, **kommunstyrelsen**. Jag bestämde mig för att välja ut en representant ur det enskilt största partiet och tittade närmre på vem som kunde tänkas vara insatt i de frågeställningar som jag hade. Jag ringde upp och fick prata med en assistent till den kommunstyrelserepresentant som jag valt att vända mig till och fick beskedet att det verkade rimligt att skicka frågor via mail som jag sedan följde upp. Jag fick snabbt besked att enbart en del av frågorna kunde besvaras av vald respondent. Jag fick samtidigt tips att kontakta ytterligare en politiker som skulle vara bättre insatt i mina frågeställningar vilket jag gjorde. Min frågor besvarades samma dag jag skickade dem av den ena kommunstyrelserepresentanten och dagen efter av den andra.

EGNA IAKTTAGELSER – OBSERVATIONER

Under mitt studiebesök på Skånes Stadsmission i Malmö fick jag information om två platser i Malmö som särskilde sig åt olika håll för hur tillåtande det verkade vara för hur brukargruppen uteliggare och akut hemlösa blir bemötta. Eftersom platserna verkade helt olika för hur välkomnande brukargruppen verkade känna sig så besökte jag under samma dag som mitt studiebesök, dessa platser för att se vad mina egna iakttagelser kunde tillföra arbetet. Platserna var **Rörsjöparken** och **Malmö centralstation**. Då **Värnhemstorget** ligger väldigt nära Rörsjöparken och är centrum för

stadsdelen Värnhem, som enligt respondent från Stadsmissionen är en mer tillåtande stadsdel i Malmö (SM2, 2013-04-24), gjorde jag även iakttagelser från denna plats.

Jag dokumenterade genom att fotografera främst de aspekter som kommit fram under studiebesöket som verkade vara speciellt viktiga för brukargruppen såsom möjlighet att kunna få sitta ned och vila, samt möjlighet att kunna utföra primära behov som att kunna gå på toaletten. Iakttagelserna från besöken antecknade jag så snart jag kunde då jag lämnat platserna. Vikten av att så snabbt som möjligt anteckna det som observerats och skriva en redogörelse tar Patel och Davidsson upp (2011, s. 98). Observationerna som jag gjorde skulle kunna liknas vid de som samma författare nämner som ostrukturerade observationer (Patel & Davidsson 2011, ss.97-98), då de var utforskande och gjordes med hjälp av den kunskap jag vid denna tidpunkt tillförskaffat mig efter litteraturstudier och studiebesök.

Observationer som metod fanns inte med från början då jag skrev syfte, mål och frågeställningar, utan har lagts till under arbetets gång, då det kändes relevant att besöka nämnda platser för att se om iakttagelser från dessa kunde tillföra arbetet mer kvalitet.

KONFIDENTIALITET

Respondenterna hade inte behövt vara konfidentiella i min undersökning, men då jag planerade för intervjuerna och läste vad man bör tänka på (Patel & Davidsson 2011, ss.73-74), valde jag att informera att svaren kommer att vara konfidentiella och att det enbart kommer att framgå vilken yrkesroll respondenterna representerar. Detta val förstod jag senare inte hade behövts med tanke på att deras svar är just utifrån deras yrkesroll och ex. inte personliga berättelser eller svar på känsliga frågor. En viss fördel kanske detta förhållningssätt ändå kan ha gett genom att respondenterna eventuellt känt sig mer fria i sina svar.

ANALYSMETODER

I arbetet har jag använt litteraturen som en teoribakgrund till mina analyser för att hitta samband och/eller avvikelser för mina resultat från de egna intervjuerna och iakttagelserna. Efter redogörelserna för varje del av arbetet har jag genom att läsa och studera texterna funnit en del samband, men också ett par avvikelser. Dagboksanteckningar har varit ett sätt att under den kvalitativt utforskande delen av arbetet (studiebesök, intervjuer och iakttagelser), samla tankar, göra fortlöpande analyser och reflektioner. I *"Forskningsmetodikens grunder - Att planera, genomföra och rapportera en undersökning"* står det att dagboksanteckningar är ett bra sätt att inför sig själv se och följa hur man tänker efter varje del av undersökningen. Det är också bra att analysera efter varje delmoment för att det kan vara svårt att minnas hur man tänkte tillbaka i tiden (Patel & Davidsson 2011, s.120-121). Dagboksanteckningarna har jag använt mig av för att få med de analyser och reflektioner som väckts under arbetets gång i mitt arbete, vilket ger undersökningen och diskussionen ett processorienterat förhållningssätt.

BEGREPPSFÖRKLARINGAR

Under denna del beskriver jag de olika begrepp som återkommer i arbetet och som kan behöva en närmare förklaring, samt vilka definitioner som jag kommer att använda för respektive begrepp.

UTELIGGARE OCH AKUT HEMLÖSA

För att klargöra vad jag kommer att fokusera på vidare i mitt arbete vill jag ta upp begreppsbeskrivningarna och skillnaderna att använda orden uteliggare och akut hemlös. Många associerar nog ordet hemlös med den starkt marginaliserade grupp av akut hemlösa människor som står utan tak över huvudet. Detta kan bero på att hemlöshet tidigare varit det ord som använts då man pratat om den grupp av människor som faktiskt inte har någonstans att bo, men som också innefattat och blandats ihop med den grupp av människor som inte har en permanent bostad, men som har en tillfällig sådan (Swärd 1999, ss.291-292). Användningen av begreppet hemlös verkar ha utvecklats till

att innefatta hela gruppen hemlösa och människor utan permanent bostad som Hans Swärd (1999, ss.291-292) skriver om, vilket försvårar min användning av just detta begrepp i mitt fortsatta arbete. Begreppet "street homeless" (Cross et al. 2010, ss.7-8) fritt översatt till "hemlösa på gatan" eller som man i vardagligt tal kallar "uteliggare", verkar vara det begrepp som används i en del internationell nutida forskning för att beskriva den grupp av människor som är akut hemlösa och sover ute där de nyttjar de platser som kan hittas; en parkbänk, en trappuppgång, ett buskage etc.

I en tidigare rapport från socialstyrelsen från 2005 definieras hemlösheten utifrån 4 olika situationer (som den aktuella rapporten hänvisar till). De olika situationerna används för att få fram underlag för vilka och hur många personer som befinner sig i varje situation och hur hemlösheten drabbat dem. I den första situationen beskrivs personer som är hänvisade till mycket tillfälliga och akuta lösningar som kan vara allt från att få tak över huvudet på härbärgen och/eller andra typer av akutboenden till lösningar att campa, ta in på hotell eller vandrarhem. I den andra situationen beskrivs den grupp av människor som var inskrivna på behandlingshem, stödboende eller hade avtjänat fängelsestraff och inte hade ett ordnat boende när det närmast sig utskrivning/frigivning. De som befinner sig på kriminalvårdsanstalter, behandlingshem, stödboende etc. och saknar en bostad på den primära bostadsmarknaden och som man inte vet när de kommer att skrivas ut ingår i den tredje situationen. I den fjärde situationen beskrivs de som kontaktat socialtjänsten för att få hjälp på något sätt och bor hos anhöriga, vänner eller innehar ett andrahandskontrakt som är kortare än 3 månader (Socialstyrelsen 2010, s.14).

På studiebesöket på Skånes Stadsmission i Malmö fick jag reda på att de som arbetar med hemlösa och uteliggare i verksamheten inte använder sig av benämningen uteliggare. De säger personer som sover ute, och de personer som nyttjar deras akuta boenden och café kallar de för gäster. Då de söker vård av olika slag som finns i verksamheten är de patienter (SM1, 2013-04-24). Mobila teamet i Malmö förklarade också att de inte kallar denna hemlösa grupp av människor för uteliggare (Telefonintervju, 2013-05-03). Något annat begrepp för deras situation nämndes inte, utan vidare under intervjun användes ordet uteliggare och/eller brukargrupp för att förstå vem som avsågs från båda parter.

Fortsättningsvis i arbetet kommer jag att använda mig av begreppet, "uteliggare", för att beskriva den grupp av akut hemlösa som mer eller mindre bor på gatan. Akut hemlösa kommer jag att använda om den bredare grupp av människor som inte har en permanent bostad men som är i ett akut behov av en bostad, likt den första situation som Socialstyrelsen beskriver.

OFFENTLIGA RUM

I Svensk författningssamling regleras vad som enligt lag definieras som en offentlig plats.

"2 § Med offentlig plats enligt denna lag avses

1. allmänna vägar,
2. gator, vägar, torg, parker och andra platser som i detaljplan redovisas som allmän plats och som har upplåtits för sitt ändamål,
3. områden som i detaljplan redovisas som kvartersmark för hamn- verksamhet, om de har upplåtits för detta ändamål och är tillgängliga för allmänheten, samt
4. andra landområden och utrymmen inomhus som stadigvarande används för allmän trafik.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, en kommun får föreskriva att anläggningar för lek, idrott, camping eller friluftsliv, badplatser, järnvägsområden, begravningsplatser och andra sådana områden, om de inte omfattas av bestämmelserna i första stycket, skall jämföras med offentliga platser vid tillämpning av 3 kap. och av lokala föreskrifter, under förutsättning att områdena är tillgängliga för allmänheten.

Om ett område eller utrymme som avses i första stycket är tillgängligt för allmänheten endast under vissa tider, är det offentlig plats under dessa. Detsamma gäller områden som omfattas av en föreskrift enligt andra stycket.” (SFS nr: 1993:1617)

Då jag i arbetet använder begreppet offentliga rum menar jag de platser i staden som definieras enligt ovan angivna lag.

BRUKARGRUPP

Ordet brukargrupp är ett sammansatt ord som består av orden brukare och grupp. Brukare är en användare av något, i det här fallet stadens offentliga rum och gruppen är uteliggare och akut hemlösa enligt den definition som jag tidigare beskrivit under rubriken, *Hemlösa och uteliggare*.

PLANERINGSASPEKTER PÅ KOMMUNAL NIVÅ

Då jag nämner planeringsaspekter i det här arbetet menar jag planer som kan påverka brukargruppen uteliggares liv i stadens offentliga rum på något sätt. Det kan röra sig om allt från mera strukturella planer till planer på detaljnivå, med fokus på aspekter som ryms inom ramen för den fysiska planeringens roll. Vidare då jag pratar om kommunal nivå i det här arbetet syftar jag på de aktörer (privata, offentliga, frivilliga etc.) som finns inom kommunen som kan komma att påverka brukargruppen uteliggares liv i stadens offentliga rum genom eventuella planeringsaspekter och/eller samarbeten.

FÖRKLARINGSMODELLER TILL ORSAKER BAKOM HEMLÖSHET

Hans Swärd som är professor på Socialhögskolan vid Lunds universitet och har forskat många år kring bland annat hemlöshet, nämner i en av hans tidiga forskningsrapporter att det finns två förklaringsmodeller till orsakerna bakom hemlöshet (Swärd 1999, ss.291-292). Den ena förklaringsmodellen är att hemlöshet är ett individuellt problem där missbruk, relationsproblem, psykiska problem, personlig svaghet och/eller att det är ett eget val den enskilde gör som är förklaringen till hemlösheten. Den andra förklaringsmodellen är att hemlöshet beror på mer strukturella faktorer som innefattar ökad arbetslöshet, fattigdom, ekonomiska- och socialpolitiska nedskärningar samt att institutionsvården för psykiskt sjuka tagits bort, som orsaker till problematiken (Swärd 1999, ss.291-292).

Ingrid Sahlin som är professor i socialt arbete på Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs Universitet tar även upp att hemlöshetsproblematiken grundar sig på bristande planering med en bostadsmarknad som saknar bostäder och är i obalans som ytterligare en viktig orsak. Hon nämner också att det finns en stor grupp av människor som Migrationsverket ansvarar för, flyktingar och asylsökande som bor trångbott tillsammans eller hos andra, som inte räknas med i de statistiska underlag för hemlösa som tagits fram för att belysa hemlöshetsproblematiken (Sahlin 2004, s.350).

Entologen Anette Rosengren, som under flera år intresserat sig för och bl a följt hemlösa kvinnor (i Stockholm) i sitt arbete, skriver i ett symposium att det fokuseras på missbruk och psykisk sjukdom vid rapporter om hemlösa. De strukturella faktorerna, att det rör sig om ekonomiska problem eller att bostadsmarknaden utesluter många människor, hamnar ofta i skymundan som orsaker bakom hemlösheten (Rosengren 2005, s.89).

Om man zoomar ut för att se på de bakomliggande faktorerna för akut hemlösa och uteliggare i andra delar av världen med en större fattigdom och/eller mer ojämnliska förhållanden, ser situationen annorlunda ut, än för länder med en mer utvecklad socialpolitik som ex. länder inom EU, Japan, Australien och Canada. En artikel skriven av fem olika författare med olika roller i det SydAfrikanska

samhället beskriver att problemen med hemlöshet i Sydafrika antingen ses som att bero på fattigdom, brist på billiga bostäder och/eller avsaknad av institutionsvård vilket medför att många av landets hemlösa bygger skjul eller bor i kåkstäder (Cross et al. 2013, s.7). För hemlösa i USA är situationen en annan, ideologiskt sett är det individens ansvar att försörja sig och det finns många bostadsområden med marginaliserade fattiga människor vilket gör att hemlösheten ökar. De sociala skyddsnäten är få jämfört med andra utvecklade länder och risken att hamna på gatan p.g.a arbetslöshet eller sjukdom är också större (Cross et al. 2013, s.10).

RESULTAT

Under denna del presenterar jag undersökningens resultat. Litteraturstudier, intervjuer och observationer redovisas under olika rubriker för att försöka besvara mina frågeställningar. Efter resultatgenomgången analyserar och diskuterar jag det som jag fått fram genom mina intervjuer och iakttagelser gentemot litteraturen, samt argumenterar och reflekterar över vad resultaten kan betyda.

LITTERATURGENOMGÅNG/TEORIBAKGRUND

Som en inledning till resultatdelen av mitt arbete presenterar jag vad som skrivits kring frågorna i den litteratur jag använder mig av; där jag går in på hur situationen för hemlösa ser ut i Sverige, vilka insatser som görs, hur uteliggares närvaro hanteras i stadens offentliga rum samt avslutar med hemlösas och uteliggares allt färre platser i staden.

ANTAL HEMLÖSA OCH UTELIGGARE I SVERIGE

Enligt de olika situationer som Socialstyrelsen definierat hemlöshet efter (se för vilka situationer sid. 10 under rubriken *Begreppsförklaringar, Uteliggare och akut hemlösa* 2:a stycket) fanns det i Sverige 17 800 hemlösa (en mätperiod om 1 vecka under april månad 2005). Ca 3 600 räknades in att befinna sig i den första situationen, varav uppskattningsvis **900** var uteliggare. I den andra situationen uppskattades det vara 2 000 personer. I den tredje situationen var det ca 6 400 personer, och den fjärde situationen ca 4 700 personer. För 1 100 personer visste man under mätperioden inte hur hemlöshetssituationen såg ut. De flesta hemlösa, 75%, var under mätperioden män, flertalet hade invandrarbakgrund och 25 % hade barn (Socialstyrelsen 2010, s.14). Hälften av alla hemlösa kvinnor led av psykiska besvär och/eller missbruk, 75% av männen hade missbruksproblem och 25% psykiska problem. Det fanns även de som inte var annat än hemlösa utan ytterligare problematik (Socialstyrelsen 2010, s.15).

Under 2011 följdes mätningen upp (en mätperiod om en vecka i maj månad), men p.g.a. att definitionerna för hemlöshet ändrats till viss del gick det inte att jämföra siffrorna fullt ut. Man kunde ändå konstatera att det under mätperioden fanns minst 4 000 fler hemlösa i Sverige 2011 än 2005, samtidigt som en mindre andel, **280** personer, var uteliggare under mätperioden. Härbärgen och andra akuta boendelösningar hade fler hemlösa än 2005. Socialstyrelsen konstaterar även att det fanns fler hemlösa kvinnor, fler personer med invandrarbakgrund och fler som inte hade psykiska problem och/eller missbruksproblematik. Flertalet var arbetslösa och många var berättigade till ekonomiskt bistånd, med svårighet att få en bostad p.g.a. fastighetsägare/hyresvärdar inte ser ekonomiskt bistånd som en inkomst (Socialstyrelsen 2013, s.174).

I Malmö visar siffror från Socialstyrelsen att det år 2011 fanns 2 381 hemlösa personer, varav 1 502 var män, 846 kvinnor, 458 under 26 år, 1 772 mellan 26 och 64 år, 137 65 år eller äldre. 1 023 av de hemlösa var föräldrar till barn under 18 år. 1 191 var utrikes födda, 549 hade ingen annan känd problematik än att sakna bostad (Socialstyrelsen 2011).

På svt.se publicerades i januari 2012 (med hänvisning till Socialstyrelsens senaste mätning för 2011) att Malmö och Helsingborg hade flest hemlösa i Sverige räknat på antal invånare, men att Malmö samtidigt hade en något lägre andel akut hemlösa samt en lägre andel hemlösa som hade psykiska-, fysiska- och/eller missbruksproblem. Malmö stack även ut då där fanns flest hemlösa med barn, flest utrikesfödda och flest som uppbar ekonomiskt bistånd. Sveriges tre största städer (Stockholm, Göteborg och Malmö) hade högst andel hemlösa och i Skåne var det flest hemlösa i Malmö, Helsingborg och Landskrona (SVT Sydnytt 2012).

Sahlin ifrågasätter de siffror som presenteras i statistiken då de som är missbrukare, och eller har en psykisk sjukdom räknas in fast att de har ett boende. På samma gång räknas inte personer utan sociala problem som hemlösa fast att de saknar bostad. Flyktingar och asylsökande som bor i överbelagda och temporära bostäder samt gömda flyktingar finns exempelvis inte med i underlagen för vilka som är hemlösa i Sverige, vilket beror på att Migrationsverkets siffror inte räknas in i statistiken (Sahlin 2004, ss.349-350).

INSATSER FÖR HEMLÖSA OCH UTELLIGGARE

I Socialstyrelsens slutrapport *"Hemlöshet - många ansikten, mångas ansvar. Genomförande av regeringens strategi för att motverka hemlöhet och utestängning från bostadsmarknaden 2007-2009"* fastslås att bostaden är ett grundläggande behov för vilken rätten till inte får villkoras genom att en person måste uppfylla vissa krav som t.ex. behandling av missbruk. Samtidigt som Socialstyrelsen hänvisar att rätten till bostad återges i FN's förklaring om de mänskliga rättigheterna och i artikel 11 i FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt i Europarådets sociala stadgar, så tillägger man att Sverige inte låtit dessa stadgar ingå i svensk lag (Socialstyrelsen 2010, s.16).

En sammanfattning av de fyra mål som presenteras för hemlösa i slutrapporten lyder att det ska finnas tak över huvudet till alla och att samordnade insatser ska erbjudas anpassade efter individens behov, de personer som riskerar att bli utan bostad efter att ha avtjänat fängelsestraff, varit inskrivna på särskilda stödboenden och/eller behandlingsshem ska bli färre, det ska bli enklare för personer som bor i anpassat boende som ex. socialtjänsten ansvarar för att få egen bostad, avhysning från bostäder ska minska och barn får inte avhysas (Socialstyrelsen 2010, ss.7, 11).

Sveriges kommuner (socialförvaltningen) bär ansvaret att lösa problematiken kring uteliggare och hemlösa utifrån riktlinjer från staten. Statliga bidrag till riktade projekt har varit ett sätt att hantera problemet då debatten kring problemet stundtals varit hög. Men många gånger då kommuner fått statliga bidrag till olika insatser för uteliggare och hemlösa har lösningarna inte alltid gynnat den hemlösa gruppens behov, utan det viktiga har varit att insatserna syns i media på ett bra sätt för de som beslutat om dem (Sahlin 2004, ss.346-347, 354).

I litteraturen som jag valt att fördjupa mig i hittar jag mest att insatser och lösningar för den akut hemlösa gruppen till största delen fokuserar på långsiktighet, vilka Sahlin tar upp exempel på hur man från politisk håll förhåller sig till. Sahlin beskriver att stat och kommun gärna "väntar och ser" vad som händer och/eller att man som princip använder sig av metoden att "inte ta några beslut" kring den akuta problematiken kring hemlöshet (Sahlin 2004, ss.355-359). Problemet med att den hemlösa främst behöver en bostad verkar inte tas på allvar. Statens mer nyliberalistiska förhållningssätt ger fastighetsägarna fördelar före regleringar som skulle kunna ge fler bostäder, vilket gör att systemet skapar och underhåller hemlösheten (Sahlin 2004, ss.347-348). Vidare menar hon att de insatser och åtgärder som görs visar på att hemlösheten ses som ett individuellt problem, inte ett problem som finns p.g.a. bostadsmarknadens exkludering eller mer strukturella faktorer i samhället (Sahlin 2004, s.361).

Den grupp av hemlösa som förmodligen tillhör de mest utsatta är personer som flyttar runt i Europa på jakt efter arbete, "immigrants as part of the international reserve army of labour" (Doherty et al. 2008, s.310), detta är en grupp som hamnar utanför de sociala skyddsnäten och är exkluderade i socialpolitiken (ibid.).

NÄRVARO I STADENS OFFENTLIGA RUM

Artikelförfattarna till *"Homelessness and Exclusion: Regulating public space in European Cities"* publicerad i tidskriften *Surveillance and Society* skriver om hur människor i akut hemlöshet drabbas av den ökade övervakningen och de allt fler regelverk samt den ökade kontroll som finns för

offentliga platser i Europa (Doherty et al. 2008, s.290). Rätten till nyttjandet av det offentliga rummet är en aspekt som direkt påverkar hemlösa människor som fungerar som "embodied entities" (Doherty et al. 2008, s.292). Akut hemlösa/uteliggares behov av privata och säkra platser för att kunna utföra primära behov är stor då de inte har tillgång till en bostad och alternativet för deras liv är offentliga platser (ibid.). Gruppen ses som ett hot eller nedsmutsning där det allmännas bästa måste skyddas genom kontroll och övervakning av offentliga platser på olika sätt (Doherty et al. 2008, s.294).

En ökad marknadsekonomi med alltfler privatiseringar tenderar att öka skillnaderna mellan "de som har" och de som "inte har" i samhället. Akut hemlösa/uteliggare som är en av samhällets mest marginaliserade grupp, flyttas ofta från stadens centrala offentliga platser då dessa platser ses som viktiga för stadens "image" och som verkar påverkas negativt om de befolkas av t.ex. uteliggare (Doherty et al. 2008, ss.308-309).

Catharina Thörn forskare vid Institutionen för kulturvetenskaper vid Göteborgs universitet, har skrivit artikeln *"Soft policies of exclusion: entrepreneurial strategies of ambience and control of public space in Gothenburg"* som publicerats i *Urban Geography*. I artikeln tar hon upp exempel från Göteborg som visar på att akut hemlösa och uteliggare på olika sätt blir bortkörda från centrum. Det offentliga vardagsrum som kommunen vill skapa och sätter upp visionsbilder för riktar sig i marknadsföringen till den vita medelklassen. Den hemlösa gruppen av människor ingår inte i planerna om att få närvara i detta vardagsrum. Bilden av Göteborg som en trygg, attraktiv och trivsamt stad är en gemensam vision för både kommunen och privata näringsidkare som tillsammans i nära samarbete arbetar mot detta mål på olika sätt. Hon tar upp att politiken bakom att skapa en attraktiv innerstad är synen på att stadens överlevnad hänger intimt samman med att kunna locka till sig en köpstark grupp av människor som kan ge ökade skatteunderlag som i förlängningen ger en positiv utveckling av fastighetspriserna vilket gynnar hela kommunen. Tyvärr har det visat sig att trots att Göteborg under de senaste 10 åren utvecklats från en arbetarkommun mot en mer nyliberal konsumtionsinriktad kommun så har klyftorna och segregationen ökat (Thörn 2011, ss.996-998, 1004).

Många strategier innebär hur man på bästa sätt gör för att avskräcka uteliggarna från att uppehålla sig på offentliga platser. Tåg- och busstationer som ofta är öppna dygnet alla timmar är viktiga platser för att uteliggare ska få skydd och en chans att vila (Doherty et al. 2008, ss.292, 301). Artikelförfattarna tar upp begreppet "avskräckande design" som en strategi som alltmer används för att motverka vissa gruppers närvaro i Europeiska städer. Tendenserna går till att väktare, poliser och servicepersonal "noggrant" skiljer ut vilka som får vistas på dessa platser och vilka som inte får. Vidare beskriver författarna ett exempel från Göteborg då stängningen av köpcentrumet Nordstan (under natten), som tidigare ansågs vara en offentlig plats för alla (under hela dygnet), fick konsekvenser för uteliggarnas skydd. Myndigheter däribland polisen, affärsidkare och fastighetsägare med intressen i centrumet tog detta beslut då politiker i staden oroade sig för att ungdomar som även nyttjade platsen på natten skulle dras in i kriminalitet och drogmissbruk (Doherty et al. 2008, ss.294-295). Thörn som också tar upp Nordstan (eller Femman som köpcentrumet kallades tidigare) i sin artikel, beskriver att det egentligen var påtryckningar från affärsidkarna som gjorde att det stängdes under natten. Väckarnas inställning till uteliggarna och uppmaningar att inte få vila var redan innan beslutet om stängning ett problem för uteliggarnas vistelse där (Thörn 2011, s.999). Thörn menar sammanfattningsvis i sin artikel att Göteborg på liknande sätt som USA skiljer ut vilka personer man vill ska befolka staden och inte, fast på ett mjukare om än lika maktfullkomligt sätt (Thörn 2011, ss.1003-1004). Även Doherty m.fl. jämför Europeiska städer där det mjuka förhållningssättet och det allmännas bästa är utgångspunkten till skillnad mot USA som har en mer tuff attityd (Doherty et al. 2008, ss.292). USA's förhållningssätt med noll-tolerans (som författarna hänvisar till andra författares undersökningar i artikeln), kan härledas till risken att utsättas för terroristangrepp efter den 11 september (Doherty et al. 2008, ss.293).

Rosengren tar upp att järnvägsstationer i större städer ofta är de platser i staden som akut hemlösa (i Stockholm) besöker för att söka skydd och där det finns plats att sitta och värma sig, samt en möjlighet att finnas bland andra utan att ifrågasättas. Där finns även möjlighet till handel med varor för att de ska kunna tjäna sitt levebröd samt chans att kunna sova och vila. Andra offentliga områden i staden hon nämner där akut hemlösa uppehåller sig i är parker, grönområden och mötesplatser i staden (Rosengren 2005, ss.91-92). Då man, från kommunens sida, inte vill att denna grupp befolkar de offentliga rummen hur som helst så tillägger hon att alternativen för människor i akut hemlöshet som inte vill underordna sig socialtjänstens regelverk är få. Det personliga självbestämmandet och friheten att själv styra över sitt liv är begränsat (Rosengren 2005, s.96).

OFFENTLIGA PLATSER FÖR AKUT HEMLÖSA OCH UTELIGGARE ALLT FÄRRE

De hemlösa får allt färre utrymmen i staden att befinna sig på och Rosengren tar upp exempel på hur de hemlösa blir bortkörda från Stockholms Centralstation. Andra offentliga rum som är avstängda för hemlösa är platser som blivit omgjorda och anpassade för kommersialism. De hemlösa står utan tillträde till dessa mer tillrättalagda platser skapade enbart för handel. En annan aspekt som hon tar upp och som gör att hemlösas utrymme i staden krymper är att alkoholkonsumtion inte är tillåtet i en del centrala parker (Rosengren 2005, s.97). Även Thörn skriver i sin artikel att de offentliga platserna för hemlösa blir färre då många designas för att mota bort de hemlösa genom att de inte ska känna sig välkomna eller att det som gör att deras liv underlättas tagits bort i miljön. Hon beskriver att det kan röra sig om att bänkar kan vara för korta eller för obekväma att sitta på. Att platser blir alltmer definierade efter ett specifikt ändamål, ofta med användningsområden kopplade till konsumtion, vilket gör att gruppen hemlösa utestängs (Thörn 2011, s.993).

"The regulation and surveillance of public space, however, further restricts the lifeworlds of homeless people, squeezing their autonomy of action, impinging on their personal security and diminishing their claims to dignity and respect"
(Doherty et al. 2008, s. 310)

I Göteborg finns det strategier både på stadsplaneringsnivå ända ned till detaljnivå för hur platser utformas för att vissa grupper av människor, däribland akut hemlösa och uteliggare, trängs bort från stora delar av staden. Strategierna är inte direkt riktade mot gruppen, men genom att de agerar på många olika plan utgör de en maktfaktor som tar bort de miljöer som hemlösa och uteliggare nyttjar, vilket innebär att man effektivt får bort gruppen från valda delar av staden (Thörn 2011, s.1004). Konkreta exempel är att staden med målet att göra den tryggare och säkrare tar bort buskar och vegetation, offentliga toaletter och ökar utomhusbelysningen vilket gör att uteliggare får svårare att hitta platser där de kan hitta skydd som inte är alltför offentliga. Nattpatruller och väktare försvårar också deras liv då de blir alltmer påpassade och observerade. Nattvandrare i staden uppmärksammas exempelvis att Ernest Jungens Plats (en liten central park i Göteborg) användes av alkoholister, vilket medförde att parken gjordes om till en uteservering där gruppen inte längre var välkommen (Thörn, 2011, s.998-998).

I intervjuer med tjänstemän i kommunen ses närvaron av hemlösa på olika platser som ett problem i staden, citat från en intervju som Thörn gjort med representant i projektet Tryggt och Vackert Centrum i Göteborg ("Safe and Beautiful City"):

"This is the kind of banal problem that we have to deal with daily. For example, on a square there should be places to sit and rest. Many groups in society have a problem with taking long walks so they need places to sit, and that goes without saying that when we build a square we like to have public places to rest. But that attracts undesirable people like the A-team, and then it becomes messy and it feels unsafe, and certain groups think we should take away the benches because then the A-team disappears." (Thörn, 2011, s.1003)

Många akut hemlösa löser sin akuta bostadssituation på eget sätt för att undgå socialtjänstens regelverk och den framtagna av integritet som det ofta innebär att bo på institution och/eller härbärgen. Rosengren nämner att de som vill hitta platser för att parkera en husvagn utan dyra campingavgifter blir bortkörda, vilket medför en exkluderingsprocess som hon liknar vid hur romerna blev bortkörda för ett halvt sekel sedan (Rosengren 2005, ss.96-97).

Kommuner och länsstyrelser bemyndigas enligt SFS 1993:1632 1§ rätten att meddela lokala ordningsstadgar. I Malmö kommuns lokala ordningsstadgar står det att alkohol inte får intagas på en rad platser i staden om intaget leder till onykterhet och oordning. Den lokala ordningsstadgan meddelar även att camping på allmän plats är förbjuden (Malmö stads hemsida, 2013).

"Förtäring av alkohol

13 §

Spritdrycker, vin och starköl får inte förtäras på offentlig plats inom nedan angivet område om förtäringen föranleder olägenhet i fråga om ordning och nykterhet.

Med offentlig plats likställes i denna paragraf för allmänheten tillgänglig begravningsplats eller skolgård.[...]

Det område som avses med bestämmelsen begränsas av Hamnparken, Grimsbygatan, Västkustvägen, Sjölundaviadukten, Stockholmsvägen, Inre Ringvägen, Lindängsvägen, Munkhättegatan, Axel Danielssons väg, Trelleborgsvägen, Vintrievägen, Pildammsvägen, Henriksdalsvägen, Annetorpsvägen, Kalkbrottsgatan, Strandåsvägen och södra gränsen till Sibbarps fritidsområde.[...]

Camping

15 §

Camping, d. v. s. tillfälligt boende i tält, husvagn, husbil och/eller annan anordning i samma syfte, får inte ske utan polismyndighetens tillstånd, inom andra områden än den här för iordningställda campingplatsen i Sibbarps badpark." (Malmö stads hemsida, 2013)

INTERVJUER OCH IAKTTAGELSER

Vidare följer en presentation av studiebesök, iakttagelser och intervjuer som jag genomfört vilka presenteras var för sig med egen rubrik i den ordning de utförts.

STUDIEBESÖK PÅ SKÅNES STADSMISSION

För hemlösa och uteliggare i Malmö stad finns olika frivilligorganisationer och volontärverksamheter som arbetar mot grupperna på olika sätt. Vid studiebesök på Skånes Stadsmission får jag möta två representanter (SM1 och SM2) som arbetar nära de gäster och patienter som verksamheten vänder sig mot.

Förra året (2012) hade verksamheten haft 6 614 gästnätter i sitt härbärke för män (20-25 sängplatser), varav det rört sig om besök av ca 300 olika individer under året. De informerar även om att deras verksamhetsområde i Malmö har växt mycket under bara det senaste året (SM1, 2013-04-24).

Nattjouren, är natthärbärget med 20 platser för akut hemlösa som till 90% besöks av män, de flesta med missbruksproblematik. Varje kväll kl.19.00 då härbärgen öppnar, får personer med akut behov av att få tak över huvudet köa för att få en plats att sova. 9.30 på morgonen måste de lämna härbärgen igen. Stadsmissionens caféverksamhet som har öppet 8-15.30, finns för de som vill umgås, äta och/eller sitta och vila. På caféet finns också möjlighet att duscha och byta om (till skänkta kläder). Då Stadsmissionens härbärke finansieras och är upphandlat av Malmö stad finns det regler för vem och hur länge härbärgen får nyttjas. "Många väljer hellre att sova ute" (SM1, 2013-04-24) då det är ett krav att upprätta en plan tillsammans med Socialtjänsten, efter att ha bott på nattjouren ett tag. Många håller sig borta länge, först när de blir sjuka kommer de för att få hjälp. Inom

Stadsmissionens verksamhet finns särskilda kvinnoboenden, både ett akutboende (det enda i Sverige för missbrukande kvinnor) som fungerar på samma sätt som nattjouren (fast med färre platser, 5 st), och boenden som beviljas av socialtjänsten under en längre tid. Inom verksamheten finns även tillgång till enklare vård (infektionsbehandling, såromläggningar etc.), tandläkare och samtal i anslutning till caféverksamheten (SM1, 2013-04-24).

Vidare berättar representanten att det i Malmö 2012 fanns 997 hemlösa personer, 42 färre än vid mätningen som gjordes för 2011, och hänvisar till en mätning som redovisats på Malmö stads hemsida. Uteliggare är en väldigt liten del av alla hemlösa. De använder aldrig sig av benämningen "uteliggare" egentligen, utan hemlösa eller akut hemlösa. Och de som besöker verksamheten kallar de gäster och vid besök för vård inom verksamheten för patienter (ibid.).

Som svar på frågan om de vet om det finns ställen i Malmö där akut hemlösa och uteliggare är mer eller mindre välkomna, nämner hon att det finns "hotspots" i stan som nyttjas mer än andra ställen. En sådan "hotspot" är enligt respondenten Rörsjöparken där både akut hemlösa och uteliggare uppehåller sig, citat "skulle inte låta mina barn gå barfota i Rörsjöparken, när man vet vad som händer där" (SM2, 2013-04-24). Hon nämner att det finns förmodligen heroinister som använder parken att sova i. Andra platser i Malmö som används av heroinister är Gröningen vid Södervärn. Respondenten tar upp Malmö Centralstation som en plats där brukargruppen, känner att det är svårt att kunna vila på, citat "de har en nolltolerans mot våra gäster och de får inte sluta ögonen" (ibid.).

Hon berättar vidare att gruppen har stor anpassningsförmåga och att de flesta är trötta med behov av att kunna vila och sitta ned. Egentligen vill de inte vara ute, de vill bara komma in och vila då de vistas mycket utomhus p.g.a. sin situation ändå (SM1, 2013-04-24).

Vid vistelse mer än en natt på nattjouren krävs att man är skriven i Malmö, vilket gör att många EU-medborgare inte får någon akut hjälp. En annan grupp är yngre invandrarkillar som studerar och inte är missbrukare som kan vara utslängda hemifrån eller nyanlända i Sverige. Denna grupp hamnar lätt i fel sällskap och risken att de också börjar missbruka är stor då de söker skydd hos Stadsmissionen. Denna grupp borde få hjälp på annat sätt, vilket Stadsmissionen påtalat till Malmö stad. De anser också att det borde vara en åldersgräns på 25 år för natthärbärgat, för att undvika att yngre människor fastnar i missbruk (ibid.).

Avslutningsvis tar SM1 själv upp att den grupp hemlösa som de möter i verksamheten oftast får bidrag från kommunen i någon form, men att pengarna inte räcker till att bekosta deras missbruk vilket ofta leder till kriminalitet. De är fattiga på avsaknaden på sociala relationer (familj, släkt, gamla vänner) och att de är fångar i sina missbruksproblem (ibid.).

OBSERVATIONER/IAKTTAGELSER FRÅN PLATSBESÖK

Efter studiebesöket hos Skånes Stadsmission, som geografiskt sett ligger nära Värnhemstorget och Rörsjöparken, tänker jag att jag har tid att snabbt göra en spontanobservation för att se hur det ser ut på de platser som det enligt representanten från Stadsmissionen ska vara mer tillåtande för akut hemlösa och uteliggare att närvara på.

Rörsjöparken är en rymlig, öppen med park med gott om gräsytor och utrymme i. Parkbänkarna är många och alla är inte upptagna, det finns en offentlig toalett som är gratis att nyttja. Damernas toalett renoveras just nu vilket informeras av en lapp fäst på dörren.

Just vid denna tidpunkt en onsdag kl.12.30 i strålände solsken ser parken ut som vilken park som helst (se foto nr. 1). Jag går vidare mot Värnhemstorget där bussarna går, och på vägen dit från Rörsjöparken finns en mindre parkyta med många parkbänkar där det sitter en del människor med ölburkar i händerna (se foto nr. 2).

Foto nr. 1: över del av Rörsjöparken som visar ytorna, de många parkbänkarna och den offentliga toaletten mitt i parken (foto: Helena Flodin)

Foto nr. 2: visar den lilla parkdelen precis intill Värnhemstorget. Här finns bänkar placerade halvt inramade av häckar som bildar små rum. Jag har medvetet valt att inte fotografera de människor som jag iakttagit med ölburkar i händerna sittande på ryggstöden och bänksitsar (foto: Helena Flodin)

På den yta som utgör en stor del av själva Värnhemstorget finns inga parkbänkar mer än i de två busskurerna (se foto nr. 3 & 4).

Foto nr. 3: visar Värnhemstorget utan bänkar (foto: Helena Flodin)

Foto nr. 4: en annan vy över Värnhemstorget som visar anslutningen till den lilla parken (foto: Helena Flodin)

Toaletterna som finns vid busstationen är tillgängliga och gratis (se foto nr. 5). På ena sidan om Värnhemstorgets kombinerade servicebutik och café finns ett skyddande tak och en rundad bänk utan ryggstöd (se foto nr. 6).

Foto nr. 5: visar Värnhemsbustations toaletter vilka är gratis och öppna att använda (foto: Helena Flodin)

Foto nr. 6: vy från ena sidan om Värnhemsbustation som har skyddande tak (foto: Helena Flodin)

På Malmö centralstation noterar jag att det inte alls finns samma klientel som satt vid och på parkbänkarna vid Värnhemstorget, utan här finns människor som antingen äter och dricker vid restaurangerna/caféerna eller står, sitter, är på väg mot ett bestämt mål och/eller verkar vänta på bussen/tåget (se foto nr. 7 och 8).

Foto nr. 7: visar Malmö Centralstation med mat och restaurangtorg (foto: Helena Flodin)

Foto nr. 8: visar Malmö centralstation med del av väntahall för tågen (foto: Helena Flodin)

Jag iakttar att bänkarna i vänthallen för tågen har en mittdelare (se foto nr. 9) vilket gör att om man skulle vilja/behöva lägga sig ned på någon av bänkarna så är det omöjligt om man är en normalväxt person. Nere på perrongen för tågen ser jag att bänkarna som finns här är väldigt korta i sitt djup och lutar svagt utåt, vilket när jag provar att sitta på en av dem gör att jag måste hålla emot för att inte kasa av bänken (se foto nr. 10). Bänken är väldigt kall och glatt vilket försvårar att kunna sitta avslappnat och bekvämt under en längre stund. Noterbart är att det på centralstationen inte finns några toaletter som är gratis att nyttja.

Foto nr. 9: visar Malmö centralstation i del av vänthall för tågen, där samtliga bänkar har en mittavdelare (foto: Helena Flodin)

Foto nr. 10: visar Malmö centralstation nere på tågplattformen där det finns bänkar som lutar lätt utåt, med litet djup, blanka och kalla att sitta på (foto: Helena Flodin)

INTERVJUER MED KOMMUNSTYRELSEREPRESENTANTER

I svar från kommunstyrelserepresentant 1 får jag reda på att det under 2011 fanns 18 personer som var uteliggare i Malmö och 2012 hade gruppen ökat till 27 personer (E-post, 2013-04-26).

Kommunstyrelserepresentant 2, som jag intervjuar i frågor kring om det finns strategier, diskussioner och/eller medvetna insatser kring hur man hanterar uteliggares liv i Malmös offentliga rum, får jag till svar att det inte finns konkreta åtgärder som gjorts för att underlätta eller försvåra för uteliggares liv i Malmö. Däremot svarar samma respondent att det i samverkan mellan myndigheter ständigt pågår ett samtal om uteliggares "närvaro" på olika platser i staden, men att detta samtal mellan myndigheter inte faller inom planeringens ramar. Respondenten fortsätter med att förklara att det inte skulle gå att underlätta för denna grupp av människor då citat "det skulle nog uppfattas som en motsvarighet till narkotikapolitikens *harm reduction*" (E-post, 2013-04-25).

¹ *Harm reduction* är ett uttryck för skadereduktion, skademinimering. Inom narkotikapolitiken används det för att förklara insatser som minskar skador för narkotikamissbrukare, ex. att ge gratis sprutor för att förhindra smittspridning (Wikipedia; förklaring av begreppet skadereduktion, 2013 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://sv.wikipedia.org/wiki/Skadereduktion> [2013-05-16]).

INTERVJU MED REPRESENTANT - MOBILA TEAMET

Vid en telefonintervju med representant för mobila teamet i Malmö som arbetar ute i stadens offentliga rum (anställda av Malmö stad) och möter bl a både hemlösa och uteliggare i sitt arbete, får jag förklarat för mig att gruppen uteliggare är en väldigt liten del av de hemlösa i Malmö stad, och att denna grupp håller sig undan och skyddar sig så gott det går eller att "de har sina parkbänkar". Det är inte ovanligt att dessa personer lider av svåra psykiska problem (Telefonintervju, 2013-05-03).

EU-medborgare som söker arbete i Sverige och inte har tillgång till en bostad är en grupp hemlösa som ökar och minskar i perioder. Då ingen vet hur många det rör sig om så är mörkertalet för denna grupp stor. Inom 3 månader ska de ha ordnat med ett arbete för att få stanna i Sverige, och under tiden gör de här människorna sitt bästa för att hitta ställen där de kan känna sig säkra och inte bli rånade eller misshandlade. Deras behov av skydd är att befinna sig nära andra människor vilket ökar deras trygghet i staden. De får bara ta in på härbärgen en natt och att de inte är skrivna i Malmö stad, vilket regelverk kräver. Risker är även stora att de börjar missbruka då miljön påverkar dem negativt (ibid.).

Respondenten nämner att Värnhemstorget och Rörsjöparken är platser i Malmö som flitigt nyttjas av akut hemlösa och även uteliggare då de varje dag börjar sin arbetsdag med att besöka dessa platser samt utanför Stadsmissionens natthärbärge. Andra platser som de ofta besöker i sitt arbete är Folketspark och Slottsparken. Hon fortsätter med att informera att Polisen, socialtjänsten och Gatukontoret kontakter mobila teamet om någon person syns att ha sovit i ett buskage eller om det är någon som bor i en husvagn på olämpligt ställe (ibid.).

Jag flikar in att jag observerat att det finns gräsoaletter på Värnhemstorget och i Rörsjöparken men inte på Malmö Centralstation och att jag såg fler som drack alkohol öppet vid Värnhemstorget. Respondenten ger till svar att toaletterna används till så mycket annat än toalettbesök. Det är inte ovanligt att överdoser inträffar och risk för allmänheten uppstår när sprutor finns kvar. Hon tillägger att sen kan man tycka vad man vill om gallringen på Malmö Central innan ett toalettbesök. Men att deras klienter klarar av sina toalettbehov var som (ibid.).

Respondenten svarar ja på min fråga om uteliggare verkar få vistas var de vill i Malmös offentliga rum, och hon tillägger att allmänheten verkar acceptera gruppens närvaro i staden. Som exempel på allmänhetens acceptans för uteliggare, nämner hon att det på Värnhemstorget finns två busskurer varav den ena används av bl a akut hemlösa att kura i, och att i den andra tränger alla andra ihop sig som väntar på bussen (ibid.).

Problemet för hemlösa är att det saknas olika typer av boendeformer, då alla har olika behov, och att det är brist på billiga lägenheter. En grupp som mobila teamet återkommande möter är människor med psykosomatiska sjukdomar vilket kan bero på att det är svårt för denna grupp att komma i kontakt med rätt hjälp inom psykiatri. Efter att Östra sjukhuset lades ned så har denna grupp funnits och finns till viss del fortfarande på gatorna.

Hon fortsätter besvara mina frågor med att det inte finns några uttalade strategier för hur man från stadens sida hanterar uteliggares privata liv i stadens offentliga rum. Hon tillägger att det görs väldigt mycket för gruppen akut hemlösa ex. i form av projektet *Bostad först*² som har startats och att fler boenden har kommit till (Rönngården för missbrukande kvinnor). De själva, mobila teamet, är också en form av strategi för att möta denna grupp i staden. De anser att Malmö stad gör mycket för denna grupp av människor och att det sedan 2006 har det hänt mycket (ibid.).

---

²*Bostad först* är en metod med stöd i aktuell internationell forskning som ger hemlösa ett förstahandskontrakt till en bostad utan krav på ex. behandling, nykterhet etc. Forskning visar att ett förstahandskontrakt är det som är viktigast för att lösa hemlöshetsproblematiken då bostaden är en grundförutsättning för att en person ska kunna bli hjälpt och/eller kunna komma tillrätta med andra problem (Socialhögskolan vid Lunds universitets hemsida, 2013 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.soch.lu.se/forskning/forskargrupper-och-forskningsmiljoer/bostad-forst> (2013-05-16))

Situationen för de som bor på gatan är svår och de måste hela tiden bevaka sig själv och sina tillhörigheter som de alltid bär med sig (ID-kort, kontokort och annat). Respondenten har tidigare arbetat på en träffpunkt (med socialrådgivning och fika) som fanns för hemlösa och kommer ihåg att de som kom var helt slut av att ständigt vara på sin vakt. De behövde komma in bland andra människor där det var tryggt för att kunna vila och slappna av (ibid.).

Teamet blir uppringda av Gatukontoret ibland, vilket de upplever som en omsorg om uteliggare, om exempelvis någon bosatt sig på en plats under en längre tid så vill man från Gatukontorets sida att mobila teamet besöker personen ifråga med avsikten att personen ska flytta sig från platsen. Om personen har flyttat därifrån så har mobila teamet uppmärksammat att det ibland röjts undan och/eller klippts ned buskar efteråt på platsen. Hon fortsätter berätta att anledningen till att det har röjts undan är svår att veta, det skulle antingen kunna vara att det skulle klippas ned och/eller att man inte vill att någon bosätter sig där igen. Ett exempel på en park som förändrats är den så kallade Jesusparken vid Nobelvägen. Förr användes den av många missbrukare då det fanns plats att sitta mera ostört då det tidigare fanns mycket vegetation. Efter en upprepning och röjning av buskage och växter så fick parken en annan karaktär som många andra malmöbor nyttjar, men respondenten nämner att problemen flyttades till andra ställen, om än inte lika koncentrerat som det var i Jesusparken (ibid.).

Allmänhetens omsorg kring hemlösa visar sig genom att de kontaktar mobila teamet om det är någon som verkar ha råkat illa ut. Ett annat sätt att visa omsorg är att lämna filter, bullar och annat till de som bor på sin bänk (ibid.).

Vidare berättar hon att mobila teamet samverkar väldigt mycket med andra såsom Polisen, socialtjänsten, sjukvården, Gatukontoret, fastighetsägare, allmänheten, ideella föreningar och Servicekontoret (försäkringskassan och skatteverket), då deras arbete mycket handlar om att nätverka och finnas till för sina klienter med uppdrag att hitta individuella lösningar för gruppens olika behov när de vill ha hjälp (ibid.).

Gruppen uteliggare är inte många, det rör sig förmodligen om 5 eller 10 personer. Men ibland kan det vara 20, 30 som sovit ute under en natt av olika anledningar. Under sommarmånaderna kan det vara fler som bor ute och bygger en koja någonstans (ibid.).

INTERVJU MED TJÄNSTEMAN - DRIFT OCH UNDERHÅLLSAVDELNINGEN, GATUKONTORET

Från representant för Gatukontorets avdelning för drift och underhåll i Malmö får jag följande svar på min fråga/or; finns det samarbete med andra kommunala förvaltningar, myndigheter, organisationer i frågor som rör brukargruppens, "uteliggarnas", liv i Malmös offentliga rum?, och vilka lösningar och/eller problem är det i så fall som samarbetet fokuserar kring?

Vid klagomål på störning, nedsmutning eller om det finns otrygghetsaspekter från allmänhetens sida så finns det en rutin för hur man går till väga (E-post, 2013-05-03).

citat:

"Gatukontoret ansvarar för att icke tillåten belamring av allmän plats förekommer. Detta gäller även verksamhet som kan jämföras med tältning eller camping utanför de områden i Malmö som är tillåtna för sådan verksamhet. Det förekommer att hemlösa som saknar stadigvarande boendeförhållanden tar allmän platsmark i anspråk som ett tillfälligt boendalternativ. När allmän platsmark tas i anspråk enligt ovan medför detta ofta nedskräpning.

Arbetsrutin

Entreprenören anmäler till beställaren när de hittar ett boende för hemlösa på allmän platsmark.

Entreprenören kontaktar socialförvaltningens mobila enhet på telefonnummer som meddelas senare.

Socialförvaltningens mobila enhet besöker aktuell plats som återkommer till entreprenören med information om platsens status.

- I de fall det rör sig om en övergiven boplatz kontaktar entreprenören Gatukontoret för beställning av städning.
- I de fall platsen är bebodd försöker socialförvaltningens mobila enhet få kontakt med de som finns på platsen. Därefter kontaktas entreprenören med besked om läget. Om man inte kan få kontakt med de som bebor platsen alternativt att man inte vill flytta frivilligt så kontaktas Gatukontoret.
- Gatukontoret och entreprenören kommer överens om en tid för städning och därefter kontaktas polismyndigheten av Gatukontoret för handräckning i de fall som det finns behov för detta." (ibid.)

ANALYS OCH DISKUSSION

Under denna rubrik analyserar och diskuterar jag resultaten från intervjuvaren och observationerna/iakttagelserna från Malmö mot resultaten som jag fått fram genom litteraturstudierna.

STORA MÖRKERTAL?

Den som antingen är uteliggare och/eller akut hemlös, enligt detta arbetes definition, är en komplicerad fråga att reda ut då en stor del av den akut hemlösa gruppen ibland sover ute och därmed även kan kallas uteliggare. Gruppen uteliggare verkar växla över året och tillfälliga bostadslösningar hittas emellanåt och/eller tillfälliga akutboenden nyttjas. Gruppen EU-medborgare, yngre invandrarkillar som nämns av Stadsmissionens representant finns förmodligen inte med i Socialstyrelsens statistik över hemlösa. Det faktiska antalet uteliggare och akut hemlösa växlar med årstiderna och mörkertalet för olika grupper som befinner sig i akut hemlöshet och inte hittar plats att sova kan vara stort vilket bekräftas vid intervjuer både med mobila teamet och Stadsmissionen (Telefonintervju, 2013-05-03 & SM1, 2013-04-24). I Malmö skulle det enligt kommunstyrelse-representant 1 finnas 27 uteliggare år 2012, 9 fler än mätningen för år 2011 (E-post, 2013-04-26). Mobila teamet nämner att finns 5 eller 10 uteliggare i Malmö (Telefonintervju, 2013-05-03). Både Stadsmissionen och mobila teamet tar upp att kommunen satsar mycket på nya insatser för delar av den akut hemlösa gruppen såsom missbrukande kvinnor, *Bostad först* projektet och att verksamheten inom Stadsmissionen växt bara det senaste året (Telefonintervju, 2013-05-03 & SM1, 2013-04-24). Kanske beror mobila teams upplevelse av hur många uteliggare som finns i Malmö, vilken är lägre än vad kommunstyrelserepresentanten meddelade (för 2012), på de insatser för akut hemlösa och uteliggare som gjorts det senaste året i staden.

Det mörkertal som mobila teamet nämner (Telefonintervju, 2013-05-03) är en grupp som inte finns med i statistiken, och som bara har rätt till skydd på härbärgen en natt. Risken att hamna i missbruk verkar uppenbar och deras utsatthet i Malmö med risk för att utsättas för stölder och misshandel stor. Gruppen har ingen rätt till någon hjälp, men de finns i Malmö ofta på gatan utan något skydd. Antalet besök av olika individer uppgick på härbärgen nattjouren till 300 hos Stadsmissionen år 2012 (SM1, 2013-04-24), vilket kan vara en fingervisning om att det rör sig om många människor som stundtals är akut hemlösa. Det kan röra sig om personer från andra EU-länder, och de grupper som Sahlin nämner; flyktingar och asylsökande (Migrationsverkets siffror) och svenskar utan sociala problem som ej räknas som hemlösa i statistiken (Sahlin 2004, s.349-350).

Mätningarna av hur hemlösa räknas kan ifrågasättas då det enbart är under en bestämd mätperiod som räkningarna genomförs och jämförs mot. Man kan också ifrågasätta bakgrunden till varför de

tydliga definitionerna för hur Socialstyrelsen räknade antal hemlösa under mätningen för 2011 ändrades. Varför grupper av människor som uppenbart verkar sakna boende inte räknas in i statistiken är en annan fråga man kan ställa sig. Med rätt siffror kan man genom statistik visa det som man vill få fram. Frågan är om statistiken döljer ett större mörkertal än vad som hittills verkar ha framkommit enligt mina undersökningar? Socialstyrelsen nämner i sin rapport att det 2011 fanns fler hemlösa som nyttjade akutboenden såsom härbärgen (Socialstyrelsen 2013, s.174), det står dock inte hur stor ökningen var. Minskningen av uteliggare för hela Sverige från 900 till 280, kan säkert till viss del bero på att fler uteliggare nyttjat dessa akuta lösningar.

UTELIGGARES OCH AKUT HEMLÖSAS SITUATION

För män och kvinnor med missbruksproblematik finns i Malmö natthärbärgen som en akut lösning för var de ska sova om natten. Dusch, ombyte, mat och sängplats med krav att finna sig i att en plan ska upprättas hos socialtjänsten (SM1, 2013-04-24). Den personliga integriteten finns det inte plats för och den som inte rättar sig i ledet och går med på socialtjänstens krav har inte så många valmöjligheter då de offentliga rummen blir allt färre, som Rosengren (2005, s.96) tar upp.

Insatser verkar saknas för de utan andra problem än att enbart sakna en bostad, och denna grupp verkar växa i Malmö, vilket ökar risken till att de enda alternativ till hjälp som finns att få kan skapa nya missbruksproblem precis som representanter från Stadsmissionen och mobila teamet också nämner att det finns en uppenbar risk för (Telefonintervju, 2013-05-03 & SM1, 2013-04-24).

Skydd, vila och mat finns i Stadsmissionens caféverksamhet, men även risk att hamna i missbruk för de som enbart saknar en bostad (SM1, 2013-04-24). Akut hemlösa och uteliggare som vistas mycket ute i stadens parker och torg har ett stort behov av att sitta ned och vila på trygga platser (Telefonintervju, 2013-05-03 & SM1, 2013-04-24). I Malmö verkar det som om det finns ett flertal offentliga platser utomhus som brukargruppen använder under viss övervakning av mobila teamet. Det allmännas bästa som Doherty med flera tar upp i sin artikel (2008, s.294) verkar i delar av Malmö (Rörsjöparken och Värnhemstorget) till viss del få stå tillbaka för en grupp av missbrukare (en del av dem även akut hemlösa eller uteliggare) då det verkar finnas en tillåtelse för dem att nyttja dessa offentliga platser. Exemplet med att allmänheten accepterar att den ena busskuren på Värnhem används av brukargruppen (Telefonintervju, 2013-05-03) visar också på ett tillåtande klimat från allmänhetens sida.

ÖKADE INSATSER

Insatserna har som jag tidigare nämnt ökat den senaste tiden i Malmö, för uteliggare och akut hemlösa (med missbruk?!), med hänvisning till de intervjuer jag gjort med mobila teamet och Stadsmissionen (Telefonintervju, 2013-05-03 & SM1, 2013-04-24).

Då rätten till en egen bostad inte finns i Sverige (2010, Socialstyrelsen s.16) och de akuta lösningar som finns för uteliggare och hemlösa är belagda med krav att upprätta en individuell plan från Socialförvaltningen (Telefonintervju, 2013-05-03 & SM1, 2013-04-24) vilket även Rosengren tar upp (2005, s.96), funderar jag på att det sociala skyddet för hemlösa och uteliggare är mer än grovmaskigt. Då denna heterogena grupp med så skiftande bakgrund till varför de hamnat i hemlöshet hamnar under en och samma insatsmodell, som en grupp som ska behandlas på något sätt, är en fråga man kan ställa sig. *Bostad först* projektet är relativt nytt och ett första steg mot en annan syn på situationen, att den egna bostaden är det primära för att känna sig trygg och få rå om sig själv. Svårigheter för projektet är förmodligen att hitta fastighetsägare som är villiga att teckna förstahandskontrakt med denna grupp. Frågan är vidare hur Malmö stad kommer att bemöta de grupper som idag inte har rätt till tak över huvudet p.g.a. att de inte är skrivna i Malmö (EU-medborgare). Hur kommer Malmö stad att ställa sig till dessa människors behov om de blir fler? Kommer behoven att medföra ändrade regler kring vem som får nyttja natthärbärgena?

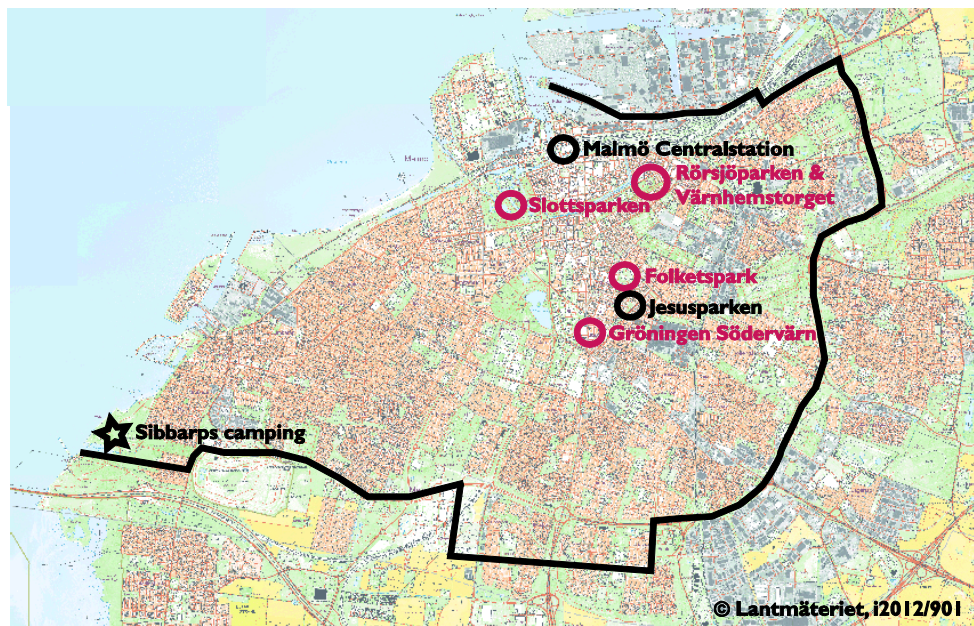
Sahlin nämner att de insatser som görs för gruppen hemlösa mest är långsiktiga insatser och att för den akut hemlösa gruppen (däribland uteliggare) är insatserna mer av en avvaktande karaktär (2004, s.355-359). Sahlins artikel är från 2004 och i Malmö har det hänt mycket bara det senaste året, vilket kanske kan förklara varför jag inte har samma bild av hur Malmö stad hanterar insatser för akut hemlösa och uteliggare. Jag har fått bilden av att det satsas mycket på gruppen med missbruksproblematik, däremot saknas det som sagt insatser för flera grupper (ex. invandrare, EU-medborgare, de med psykosomatiska problem, psykiska problem och de som "bara" saknar bostad), men det finns ändå både kortsiktiga och långsiktiga insatser i Malmö stad enligt vad jag fått fram genom mina intervjuer. Utmaningen verkar vara att inte fler människor hamnar i utsatta situationer; däribland arbetslöshet, att utestängas från bostadsmarknaden och nuvarande regelverk (ex. att ekonomiskt bistånd inte räknas som inkomst), och att det finns många olika typer av bostäder där behov för mindre och billigare lägenheter verkar finnas.

Svaret från kommunstyrelserepresentant 2, att "det skulle nog uppfattas som en motsvarighet till narkotikapolitikens *harm reduction*" (E-post, 2013-04-25) om det fanns insatser för brukargruppen i stadens offentliga rum, väcker flera frågor. Vad innebär det att inte ha några insatser för gruppen? Om man inte är för att en grupp finns i det offentliga rummet är man då automatiskt emot? Kan man förhålla sig neutral i frågan? Och måste man inte ta ställning? Annars är det kanske ändå som Sahlin beskriver att man inte tar några beslut (2004, s.355-359), vilket i förlängningen kan betyda att man ignorerar en hel grupp människor i samhället. Man passerar uteliggarna på gatan utan att tänka på att de finns där med behov som alla andra. Uttalandet ger även en fingervisning om synen på vilka personer som hamnar i en situation av akut hemlöshet, en grupp med missbruksproblematik. Och det är just för denna grupp som det finns mest insatser för.

HANTERING AV OÖNSKAD NÄRVARO

Uteliggare och akut hemlösa verkar tillhöra en grupp vars rättigheter till det offentliga rummet inte är en självklarhet. Exempel från Europa visar på en alltmer restriktiv hållning till vilka som får vistas i de centrala delarna av Europas städer (Doherty et al. 2008, s.290). I både Stockholm och Göteborg visar författarna Thörn och Rosengren att det finns flertal exempel på hur hemlösa och uteliggare flyttas från stadernas centrala delar för att deras närvaro inte passar in i de nya miljöer man vill skapa. För Malmös del finns ett par exempel från mina intervjuer på hur uteliggare, akut hemlösa och missbrukare på olika sätt flyttas genom att Gatukontoret röjer undan vegetation och boplatser. Den tydliga arbetsbeskrivningen och intervju svar från mobila teamet visar att uteliggare faktiskt bygger sig kojor i stadens offentliga rum och att staden genom lokala ordningsstadgan har lagrum för att ta bort dem.

Thörn beskriver att hanteringen av hemlösa sker på ett lika maktfullkomligt sett i Göteborg, fast med mjukare metoder (2011, ss.1003-1004), än vad som verkar vara fallet i ex. USA (Doherty et al. 2008, s.292). Till viss del kvarstår frågan hur man hanterar oönskad närvaro av uteliggare i Malmö stad? En del information har jag fått fram för de områden som jag genom litteraturstudier, intervjuer och iakttagelser fått reda på, vilka jag ritat in på en karta över Malmö stad för att få en bild över dess lägen och förhållande till varandra. Kartbilden visar att de platser där uteliggare, hemlösa och missbrukare ofta verkar befinna sig finns inom det område som begränsas av de lokala ordningsstadgarna för alkoholförtäring. Denna gräns verkar därmed inte absolut med tanke på att det inom denna gräns finns områden som framkommit i undersökningen som verkar mer tillåtande än andra med tanke på vad den lokala ordningsstadgan begränsar (se sid.17).

Figur 2. Gräns (grovt sett) runt Malmö som visar de begränsningar för förtäring av alkohol som beskrivs enligt Malmös lokala ordningsstadgar 13 § (Malmö stads hemsida, 2013). Svarta cirkelar visar de platser där det i undersökningen framkommit att det inte verkar vara lika välkommet för uteliggare, akut hemlösa och missbrukare att befinna sig. Röda cirkelar visar var uteliggare, akut hemlösa och missbrukare ofta befinner sig enligt representanter för mobila teamet och Stadsmissionen (Telefonintervju, 2013-05-03 & SM2, 2013-04-24). Stjärnan visar var det campingområde finns som är det enda i Malmö där det är tillåtet att campa (Malmö stads hemsida, 2013). (symboler och text på Lantmäteriets fastighetskarta av Helena Flodin)

Det skulle varit intressant att fördjupa kartbilden för hur Malmö stad ter sig för brukargruppen uteliggare och akut hemlösa; inom vilka delar av Malmö finns det flest uteliggare och akut hemlösa, under dagar och nätter?, var finns ex. de bänkar som en del uteliggare bor på, som mobila teamet nämner?, och var är det vanligast att mobila teamet fått besked om att det finns "boplatser"? Frågor som väckts då jag tog fram underlagskartan och ritade ut platserna som nämnts.

SAMVERKAN MED ÖKAT INSLAG AV PRIVATISERING

Jag funderar på det svar jag fick från kommunstyrelserepresentant 2, att det inte finns några konkreta åtgärder som görs för att underlätta eller försvåra för uteliggares liv i Malmös offentliga rum, men att det däremot verkar finnas samverkan mellan myndigheter genom ett ständigt pågående samtal om brukargruppens "närvaro" på olika ställen i staden.

Samverkansparter på kommunal nivå verkar vara mellan de som arbetar för att se till att t.ex. uteliggarna inte uppehåller sig på fel platser. Mobila teamet säger själva att de är en typ av insats och att de agerar i samverkan med Polisen, fastighetsägare, socialtjänsten mfl. för att finnas till för deras klienter i stan och se till att de blir hjälpta så gott det går. På så sätt ser jag det som att de fungerar som Malmö stads förlängda arm för att förhindra att eventuella problem som uppstår då de befolkar de offentliga rummen. Precis som Doherty med flera (2008, s.294) tar upp att uteliggare vid sin närvaro ses som nedsmutsning och hot för andra i staden, så nämner respondenterna från mobila teamet och Stadsmissionen att de tunga missbrukare som använder droger i parker och på offentliga toaletter kan utgöra ett hot mot andra i staden.

Thörn tar upp att det finns strategier för Göteborg på flera nivåer som påverkar uteliggare och hemlösa i staden, men att de agerar på ett mjukt sätt men med stor makt (2011, s.1003-1004).

I Malmö har jag inte fått några svar på strategier av det slag som Thörn visar på, vilket förmodligen beror på att jag inte identifierat hur jag skulle närma mig dessa frågor i tid inom arbetet, men med tanke på att Malmö Centralstation ägs av Jernhusen (ett komersiellt vinstdrivande fastighetsbolag som ägs av svenska staten) där bilder målas upp (Jernhusen, 2013 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.jernhusen.se> [2013-05-16]) för hur en stor del av området kring Malmö Centralstation är på väg att utvecklas, så verkar Malmös situation och Göteborgs mer lika än olika. Malmö har kanske inte kommit lika långt i sin process än, men utvecklingen sker stegvis och den tidigare arbetarkommunen, Malmö, är idag förmodligen på väg åt samma håll. Thörn tar upp att det nyliberala synsättet präglar stadens (Göteborgs) utveckling och att man vill locka till sig invånare som garanterar skatteintäkter genom visionsbilder för en trygg, ren, attraktiv och trivsam stad där de akut hemlösa och uteliggare inte ryms (Thörn 2011, ss.996-998, 1004). Samverkan beskrivs mellan privata aktörer och kommunen för att skapa detta välmående Göteborg. Hur ser samarbetet mellan t.ex. Jernhusen och Malmö stad ut i ett jämförande perspektiv? Den frågan får lämnas obesvarad inom detta arbete, och jag kan bara förmoda att det finns många fler exempel likt de i Göteborg för Malmös del, som Thörn beskriver.

Doherty med flera (2008, s.292), Rosengren (2005, ss.96-97) och Thörn (2011, s.993) tar alla upp olika strategier och metoder som visar vilka grupper av människor som man vill ska ha tillgång till offentliga rum i staden. Precis som jag själv såg på Malmö Centralstation bevis på att man genom att försvåra för vissa människor, som ex. uteliggare som har ett stort behov av att få vila, där man inte vill att de ska vara, så ser man effektivt till att man begränsar deras närvaro på olika sätt. Frågan jag ställer mig efter mina svar och iakttagelser så här långt är; hur beslut kring hur utformningen av bänkarna har kommit till stånd? med vilken medvetenhet kring konsekvenserna för uteliggare har utformningen gjorts? samt genom vilka eventuella samverkansformer och övergripande planering har de genomförts? Mediebevakningen och debatten kring hur dessa bänkar utformats finns det mycket att läsa om. I Sydsvenskans nätupplaga läser jag en artikel från 2012-05-24 att bänkarna vållat mycket debatt p.g.a att de är svåra att sitta på. Stationsförvaltare meddelar i artikeln att bänkarna ska rätas upp inom några veckor för att många grupper av människor inte kan sitta på dem (Sydsvenskan [Elektronisk] tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/malmo/-malmo-c-far-vagrata-bankar/> [2013-06-05]). Då jag gjorde mina egna iakttagelser på Malmö Centralstation hade jag ingen vetskap om denna debatt, jag kan bara konstatera att bänkarna ett år senare fortfarande lutar och är svåra att sitta på.

Förhållandet mellan Jernhusen och Malmö stad hade varit intressant att veta mer om. Det hade också varit intressant att få reda på mer om Jernhusen och deras visioner för en större del av stationsområdet i Malmö (Jernhusen; projektinformation för Glasvasen, 2013 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.glasvasen.se> [2013-05-16]). Privatiseringsaspekten då offentliga rum blir mer begränsade för uteliggare och akut hemlösa är intressant, och än mer när det är ett bolag som är statligt.

TYDLIGA STRATEGIER ELLER INTE?

Efter de svar jag fått från representanter från Stadsmissionen vad gäller var brukargruppen känner sig välkommen tillsammans med mina egna iakttagelser från platserna; Rörsjöparken, Värnhemstorget och Malmö Centralstation, är bilden mer åt det håll som beskrivs i den litteratur jag valt att läsa in mig på i frågan - att det verkar finnas en tydlig strategi för vilka platser man vill att brukargruppen inte ska uppehålla sig i.

Värnhemstorgets avsaknad av bänkar för den stora ytan, samtidigt som de öppna gratistoaletterna finns där visar kanske på att man från stadens sida (Gatukontoret t.ex.) inte vill att vissa personer ska sitta och synas på den öppna platsen, men lite mer i skymundan i skydd av häckarna går det bra. Jag antar att det finns nog mer tanke bakom varför man inte placerar ut bänkar på vissa platser än vad som framgår av mina intervjuvar. Thörn har med ett citat från en intervju i sin artikel som visar på

att bänkarnas utplacering är ett dilemma då man inte vill att A-lagare sitter på dem, men att gamla och trötta måste få kunna vila. Sådana "banala" problem måste hanteras dagligen enligt representant för projektet Tryggt och Vackert Centrum i Göteborg (Thörn 2011, s.1003). Finns dessa funderingar dagligen i Göteborg så finns de med allra största sannolikhet även i Malmö. Kommunstyrelserepresentant 2 svarar att det ständigt pågår ett samtal om uteliggares "närvaro" på olika platser i staden, men att detta samtal inte faller inom planeringens ramar (E-post, 2013-04-25). Vad som är planering eller inte handlar kanske mer om en tolkningsfråga av vad som ses som planeringsaspekter. Denna fråga kunde jag klargjort bättre för att få fram vad jag egentligen menar med planering och på det sättet kanske fått andra svar?!

Rörsjöparken med de många bänkarna och gratistoaletten, det öppna stora rummet som gör att man inte känner sig påpassad och lätt kan hitta en egen vrå i kanterna av parken ger en bild av en plats där många i Malmö ryms. Frågan är vad som händer med detta område, Rörsjöparken och Värnhemstorget, den dag som denna stadsdel blir alltmer attraktiv och Malmös centrum utvidgas? Kommer Stadsmissionen fortfarande att få ha kvar sin verksamhet i området då? Och vilka förändringar kommer att ske med de offentliga platserna som idag får befolkas även av missbrukare, uteliggare och akut hemlösa. Representant för mobila teamet svarar att det inte finns några platser som uteliggare inte får vistas på i Malmö, samtidigt som representant från Stadsmissionen berättar att det råder nolltolerans för deras gäster på Malmö Centralstation (Telefonintervju, 2013-05-03 & SM2, 2013-04-24).

Det svar som Gatukontorets drift och underhållsavdelning ger i sitt mail med en tydlig arbetsrutin för hur man hanterar ett ärende då en uteliggare "belamrar" eller "tar allmän platsmark i anspråk", som ofta leder till nedskräpning (E-post, 2013-05-03), visar på att det finns tydliga kommunala strategier mot brukargruppen. Arbetsrutinerna då man först på ett mjukt sätt försöker få bort uteliggaren från platsen med hjälp av mobila teamet, och om inte uteliggaren flyttar sig självmant tillkallas polis och när personen i fråga är borta från platsen röjs de eventuella personliga bohagen undan. Exemplet Jesusparken i Malmö som mobila teamet berättar om, där alkoholister tidigare hade sin givna plats, rensades på vegetation vilket medförde att gruppen nu inte längre nyttjar parken (Telefonintervju, 2013-05-03). Det är som Rosengren tar upp med exempel från Stockholm att man kör bort de hemlösa med exkluderingsprocesser likt de som användes för Romerna (2005, s. 96-97) men problemet flyttas bara till kanske en mindre attraktiv del av staden (Thörn 2011, s.1004 & Doherty et al. 2008, ss.308-309).

AVSLUTNING

En sammanfattning med slutsatser som besvarar frågeställningarna:

Hur ser uteliggares livssituation ut, med exempel från Malmö stad?

Hur hanterar man uteliggare på kommunal nivå, med exempel från Malmö stad?

Hur ser ett eventuellt planeringssamarbete ut mellan myndigheter/organisationer på kommunal nivå för hur uteliggare hanteras i stadens offentliga rum, med exempel från Malmö stad?

Till sist avslutar jag med att ta upp nya funderingar som väckts under arbetets gång.

SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

Undersökningen har gett en bredare bild av vem som är akut hemlös jämfört med Socialstyrelsens definierade situationer, då den även består av bostadslösa EU-medborgare som kommer hit för att söka arbete. EU-medborgares utsatthet i staden är dubbel då de ofta vare sig har pengar eller rätt att nyttja härbärgen mer än en natt. Dessa personer blir även, då många av dem verkar vistas på de platser där akut hemlösa och uteliggare befinner sig (som ofta har en tung missbruksproblematik), enkla offer för droger och alkoholberoende under sin tid i Malmö. Andra grupper av hemlösa som inte finns med i Socialstyrelsens situationer för hemlöshet verkar vara vissa grupper utan ytterligare problematik än att bara sakna bostad. För Malmös del visar statistik att gruppen utan ytterligare problematik, tillsammans med invandrare tenderar att öka.

Just gruppen uteliggare verkar inte vara den grupp som sticker ut att genom uppseendeväckande beteende störa den allmänna ordningen i det offentliga rummet, kanske är det därför de ses med särskild hänsyn och respekt för att de ska få lov att bo på sin parkbänk. Så länge allmänheten inte störs och inte hör av sig till Gatukontoret så kan uteliggaren förmodligen fortsätta sova på sin bänk, men skulle den allmänna synen förändras och inte vara lika tillåtande så kan nog insatserna öka. Den varsamma handen ser till att flytta uteliggare om de bosatt sig och/eller uppehåller sig på ställen som verkar olämpliga, men de personliga konsekvenserna vid förlust av privata tillhörigheter och platsen som den hemlöse funnit är en annan aspekt. De uteliggare med grova missbruksproblem ses även som ett hot mot allmänheten, och om denna grupp av uteliggare växer tror jag det finns risk att just allmänheten kommer att störas. Att maktfullkomligheten verkar vara stor kan jag nog precis som Thörn nämner (för Göteborgs del) finna underlag för i Malmö. När det kommer till Malmö Centralstation så har jag inte ställt de direkta frågor som krävs (och till rätt part då bolaget Jernhusen förmodligen även skulle behöva tas med i undersökningen), för att få svar på hur det kommer sig att bänkarna är omöjliga att sova på. Precis som representant från Stadsmissionen berättade så bekräftar det bilden av att det råder nolltolerans på denna plats. Men just uteliggarna som håller sig borta från hjälp är en grupp som direkt påverkas vid förändringar av det offentliga rummet vilket gör att de inte kan värma sig, finna möjligheter till försörjning, chans att vila och/eller sova. Gruppen blir mer och mer hänvisade till att få sina primära behov tillgodosedda genom frivilligorganisationers akutboenden och andra stödinsatser som t.ex. Stadsmissionens härbärgen och caféverksamhet (i Malmö). De uteliggare som inte vill inordna sig socialtjänstens regelverk och kanske inte heller vill vistas i miljöer tillsammans med tunga missbrukare finns det få alternativ för.

Samarbetet på kommunal nivå i Malmö som jag undersökt rör sig om ett samarbete som direkt arbetar för brukargruppens behov av stöd och hjälp, där mobila teamet och Stadsmissionen är två parter som agerar utifrån den enskildes situation. I frågor som rör planeringsaspekter och den fysiska planeringens roll är även det mobila teamet en part som agerar för att se till att brukargruppen håller sig på rätt ställen i staden, genom att efter samtal från drift och underhållsavdelningen underlätta för att platser som belamrats kan röjas efter att uteliggaren förflyttats. Det mobila teamet nätverkar med en mängd aktörer och uteliggaren, den akut hemlöse och missbrukaren är i fokus för att få till stånd en kontakt med sociala myndigheter som kan leda till en förändring av deras liv. Denna bild av hur ett samarbete fungerar på kommunal nivå bekräftas av den litteratur jag läst. Det eventuella planeringssamarbetet verkar vara den varsamma handen som flyttar och bestämmer för var och när uteliggare får uppehålla sig i olika delar av staden.

Strategin att inte ta några beslut i en fråga kring hur uteliggare hanteras kan vara minst lika effektiv som att ha bestämda arbetsrutiner för hur boplatser röjs undan. Å ena sidan finns det bestämda lokala ordningsstadgar i Malmö som begränsar uteliggares situation och å andra sidan verkar frågan kring uteliggare vara en fråga som inte är prioriterad eller helt enkelt inte existerar? Dessa funderingar tas upp i litteraturen som beskriver att det för gruppen saknas beslut samt att man avvaktar för att se vad som händer.

Att stadens offentliga rum inte är till för alla har jag med denna undersökning förstått inte är fallet. Vissa platser är viktigare än andra att visa upp på ett visst sätt. Att människor som borde ha samma rättigheter som alla andra systematiskt blir bortkörda återges i litteraturen och exemplen från Malmö stad pekar åt samma håll. Då exemplen från Malmö stad är baserade på min egen undersökning, som inte på något sätt är heltäckande, ger den enbart en fingervisning av hur uteliggare hanteras och påverkas av kommunala planeringsaspekter. Inte desto mindre ger resultaten en intressant bild av hur denna minoritetsgrupp, uteliggare, blir bemött av samhället och i Malmö. Delar av min undersökning kan säkert ifrågasättas och ses med kritiska ögon på; ex. att jag inte ställt de rätta frågorna till rätt urval av respondenter, att jag är ovan vid att ställa frågor/planera för frågor inför en intervjusituation. Andra frågor till utvalda representanter kan förmodligen ge en annan bild av uteliggarnas situation i Malmö idag.

Bakgrunden till akut hemlöshet och varför en person blir/är uteliggare är komplex och beror på väldigt många olika faktorer. Under arbetets gång blev jag positivt förvånad över den omtanke, medmänsklighet och respekt som jag fick uppleva från de som möter akut hemlösa och uteliggare i sitt arbete i Malmö (mobila teamet och Skånes stadsmission). De akut hemlösa och de uteliggare som finns i Malmö är ofta missbrukare och/eller lider av psykisk sjukdom. Representanternas sätt att prata om människorna bakom problematiken visar på en medmänsklighet och förståelse inför deras olika livssituationer. När jag först läste in mig på litteratur i frågan och sökte efter svar på mina frågeställningar fick jag en annan bild av hur situationen för uteliggare skulle se ut i staden. Frågan är vad som händer om gruppen uteliggare blir fler? Kommer samma insatser att finnas för exempelvis akut hemlösa missbrukare? Kommer samma varsamma hand att flytta på brukargruppen från de offentliga platser man från stadens sida inte vill att de ska synas/närvara i? Undersökningen visar att det i Malmö idag finns platser som är mer tillåtande än andra för uteliggare är närvara i. Vad kommer att hända med detta tillåtande klimat i dessa områden om gruppen blir större och alltmer synlig?

Frågorna för hur uteliggare hanteras i staden med fokus på den fysiska planeringens roll är viktiga frågor som berör mänskliga rättigheter. Hur man ser på bakgrunden till akut hemlöshet och varför en person är uteliggare är viktiga för att förstå hur gruppen hanteras i staden. Komplexa situationer kräver en större bakgrundsbild för att få svar på till synes konkreta frågor. Svaren är inte enkla att hitta, men de finns där mellan raderna inom både litteraturen och i min egen undersökning med exempel från Malmö stad. Vikten av att tänka utifrån många olika gruppers perspektiv och en medvetenhet kring vilka konsekvenser den trygga, rena och vackra staden kan få för fler än den vita köpstarka medelklassen är t.ex. en av många viktiga strategiska planeringsaspekter att förhålla sig till nu och i framtiden.

FÖRSLAG TILL FORTSATTA UNDERSÖKNINGAR

Planeringsaspekter på en högre nivå inom kommunen som påverkar uteliggare såsom samarbete mellan privata aktörer, kommunledning och politiker, är en nivå som skulle kunnat behandlas ytterligare för att få en bättre bild av hur situationen ser ut i Malmö stad. Ex. vilken bild är det man vill ska förmedlas till turister, besökare och nya kommuninvånare? Vilka framtidsvisioner finns för olika områden i staden? Hur uttrycks visionerna i den fysiska planeringen? Finns det olika gestaltungsprogram för olika delar av staden? Och sist men inte minst var går gränsen för när mänskliga rättigheter, skydd för individen och det allmännas bästa krockar totalt?

REFERENSER

- Cross, C., Seager, J., Erasmus, J., Ward, C., O'donovan, M. (2010). Skeletons at the feast: A review of street homelessness in South Africa and other world regions. [Elektronisk] *Development Southern Africa*, vol.27 (1), ss.5-20. Tillgänglig: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03768350903519291> [2013-04-11]
- Doherty, J., Busch-Geertsema, V., Kaprpuskiene, V., Korhonen, J., Sahlin, I., Tosi, A., Petrillo, A., Wygnanaska, J. (2008). Homelessness and exclusion: Regulating public space in European Cities. [Elektronisk] *Surveillance and Inequality*, vol. 5 (3), ss.290-314. Tillgänglig: [http://www.surveillance-and-society.org/articles5\(3\)/homelessness.pdf](http://www.surveillance-and-society.org/articles5(3)/homelessness.pdf) [2013-04-08]
- Jernhusen (2013) [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.jernhusen.se> [2013-05-16]
- Jernhusen, projektinformation för Glasvasen (2013) [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.glasvasen.se> [2013-05-16]
- Malmö stads hemsida (2013) Lokal ordningsstadga för Malmö kommun 2013-03 [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.malmo.se/download/18.31ab534713cd4aa9213960c/Lokala+ordningsstadgan_2013_03.pdf [2013-05-08]
- Mitchell, D. (2003). The right to the city: Social justice and the fight for public space. New York: The Guilford Press.
- Patel, R. & Davidsson, B. (2011) Forskningsmetodikens grunder - Att planera, genomföra och rapportera en undersökning. Lund: Studentlitteratur.
- Rosengren, A. (2005) Plats för hemlösa, i Speglingar av rum: om könskodade platser och sammanhang. Red. Friberg, T., Listerborn, C., Andersson, B., Scholten, C. Brutus Östlings Bokförlag Symposium: Stockholm, s.87-101.
- Sahlin, I. (2004). Central state and homelessness policies in Sweden: New ways of governing [Elektronisk] *International Journal of Housing Policy*, vol.4(3), ss.345-367. Tillgänglig: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1461671042000307297a> [2013-04-13]
- Socialhögskolan vid Lunds universitets hemsida (2013) [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.soch.lu.se/forskning/forskargrupper-och-forskningsmiljoeer/bostad-foerst> [2013-05-16]
- Socialstyrelsen (2013). Tillståndet och utvecklingen inom hälso- och sjukvård och socialtjänst – Lägesrapport 2013 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2013/2013-2-2> [2013-05-08]
- Socialstyrelsen (2011) [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18523/Kommunuppgifter2011dec.pdf> [2013-05-16]
- Socialstyrelsen (2010). Hemlöshet - många ansikten, mångas ansvar. Genomförande av regeringens strategi för att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2007-2009. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18089/2010-6-33.pdf> [2013-04-21]
- Svensk författningssamling, Ordningslag (1993:1617) [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Ordningslag-19931617_sfs-1993-1617/?bet=1993:1617 [2013-05-08]

SVT Sydnytt (2012) [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.svt.se/nyheter/regionalt/sydnytt/nastan-5000-hemlosa-i-skane> [2013-05-16]

Swärd, H. (1999). Homelessness in Sweden - discussion, patterns, and causes [Elektronisk] *European Journal of Social Work*, vol. 2(3), ss.289-303.
Tillgänglig: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13691459908412196> [2013-04-13]

Sydsvenskan, Malmö C får vågräta bänkar (2012-05-24) [Elektronisk] tillgänglig:
<http://www.sydsvenskan.se/malmo/-malmo-c-far-vagrata-bankar/> [2013-06-05]

Thörn, C. (2011). Soft policies of exclusion: entrepreneurial strategies of ambience and control of public space in Gothenburg, Sweden. *Urban Geography*, vol. 32 (7), ss. 989-1008.

Wikipedia; förklaring av begreppet skadereduktion (2013) [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://sv.wikipedia.org/wiki/Skadereduktion> [2013-05-16]

MUNTliga Källor:

E-post kommunikation med kommunstyrelserepresentant 2, Malmö stad, 2013-04-25
E-post kommunikation med kommunstyrelserepresentant 1, Malmö stad, 2013-04-26
E-post svar från tjänsteman vid drift och underhållsavdelningen, Gatukontoret, Malmö stad, 2013-05-03
Studiebesök på Skånes Stadsmission verksamhetsområde Malmö, 2013-04-24
Telefonintervju med socionom i mobila teamet, Malmö stad, 2013-05-03

OBSERVATIONER/EGNA IAKTTAGELSER:

Platsbesök Rörsjöparken, Värnhemstorg och Centralstationen i Malmö, 2013-04-24

FRÅGOR SOM STÄLLTS VIA MAIL TILL MOBILA TEAMET I MALMÖ STAD 2013-04-25

Besvarade datum 2013-05-03, genom telefonintervju.

Planerade frågor:

1. Beskriv lite kort om vad arbetet inom mobila teamet innebär.
2. "Uteliggare" en heterogen grupp av människor, finns det gemensamma nämnare för deras behov i stadens offentliga rum?
3. Hur ställer sig mobila teamet till eventuella insatser som görs i Malmö som berör brukargruppen "uteliggare"? Ex. försöker man från stadens håll vilja få bort gruppen från vissa platser, eller ser man från stadens sida till gruppens behov på andra platser?
4. Kan du/ni på ett kortfattat sätt beskriva hur gruppen "uteliggares" livssituation ser ut i Malmö? Vilka problem verkar finnas för denna grupp av människor att kunna leva sitt liv?
5. Samarbetar mobila teamet med kommunala förvaltningar, myndigheter, organisationer i frågor som rör brukargruppens, "uteliggarnas", liv i Malmös offentliga rum?
6. Finns det uttalade strategier för hur man från stadens sida vill att brukargruppens, "uteliggarnas", privata liv ska hanteras i Malmös offentliga rum? Eller förs det diskussioner om hur deras livssituation hanteras?

Frågor som jag ställde under samtalets gång:

- 1.b Vem är er arbetsgivare?
- 2.b Och bara de som är skrivna i Malmö får ta in på natthärbärget?
- 3.b Upplever ni att brukargruppen, uteliggare, får vara var de vill i Malmös offentliga rum?
- 3.c Jag gjorde lite korta observationer vid mitt besök på stadsmissionen och promenerade genom Rörsjöparken och Värnhemstorget, och upplevde att det fanns fler som drack öl ute på parkbänkarna än vid Malmö centralstation och att det på dessa platser finns gratis toaletter, vilket inte finns på Malmö central...
- 5.b Vilken roll har ni i det samarbetet?

**FRÅGOR SOM STÄLLTS VIA MAIL TILL GATUKONTORET, DRIFT OCH UNDERHÅLL,
STADSMILJÖFÖRVALTNINGEN I MALMÖ STAD 2013-04-25**

Besvarade fråga nr.3 datum 2013-05-03.

1. Finns det i den fysiska planeringen medvetna insatser för hur offentliga platser utformas/gestaltas som berör brukargruppen "uteliggare" i Malmö? Ex. försöker man från stadens håll vilja få bort brukargruppen från vissa platser, eller ser man från stadens sida till gruppens behov på andra platser?
2. Förs det diskussioner för hur "uteliggares" liv hanteras i Malmös offentliga rum? Vilka lösningar och/eller problem tas i så fall upp?
3. Finns det samarbete med andra kommunala förvaltningar, myndigheter, organisationer i frågor som rör brukargruppens, "uteliggarnas", liv i Malmös offentliga rum? Vilka lösningar och/eller problem är det i så fall som samarbetet fokuserar kring?
4. Finns det uttalade planeringsstrategier för hur man från stadens sida vill att brukargruppens, "uteliggarnas", privata liv ska hanteras i Malmös offentliga rum? Vilka parter har i så fall beslutat om strategiernas innehåll? Och hur berör dessa planeringsstrategier brukargruppens liv?

Hej!

Jag kan svara på punkt 3, de andra punkterna får jag nog hänvisa dig tillbaka till den avdelning där X X arbetar (stadsmiljöavdelningen)

Om vi på drift & underhållsavdelningen får in klagomål från allmänheten eller vår skötselentreprenör att uteliggare stör, skräpar ner eller ökar otryggheten så går vi efter en rutin (se nedan) för att handlägga ärendet på ett korrekt sätt.

3. Finns det samarbete med andra kommunala förvaltningar, myndigheter, organisationer i frågor som rör brukargruppens, "uteliggarnas", liv i Malmös offentliga rum? Vilka lösningar och/eller problem är det i så fall som samarbetet fokuserar kring?

"Gatukontoret ansvarar för att icke tillåten belamring av allmän plats förekommer. Detta gäller även verksamhet som kan jämföras med tältning eller camping utanför de områden i Malmö som är tillåtna för sådan verksamhet.

Det förekommer att hemlösa som saknar stadigvarande boendeförhållanden tar allmän platsmark i anspråk som ett tillfälligt boendevalternativ. När allmän platsmark tas i anspråk enligt ovan medför detta ofta nedskräpning.

Arbetsrutin

Entreprenören anmäler till beställaren när de hittar ett boende för hemlösa på allmän platsmark.

Entreprenören kontaktar socialförvaltningens mobila enhet på telefonnummer som meddelas senare.

Socialförvaltningens mobila enhet besöker aktuell plats som återkommer till entreprenören med information om platsens status.

- I de fall det rör sig om en övergiven boplatser kontaktar entreprenören Gatukontoret för beställning av städning.
- I de fall platsen är bebodd försöker socialförvaltningens mobila enhet få kontakt med de som finns på platsen. Därefter kontaktas entreprenören med besked om läget. Om man inte kan få kontakt med de som bebodder platsen alternativt att man inte vill flytta frivilligt så kontaktas Gatukontoret.
- Gatukontoret och entreprenören kommer överens om en tid för städning och därefter kontaktas polismyndigheten av Gatukontoret för handräddning i de fall som det finns behov för detta."

Med Vänliga Hälsningar,

X X, Gatukontoret, Malmö Drift- och Underhållsavdelningen

***FRÅGOR SOM STÄLLTS VIA MAIL TILL KOMMUNSTYRELSEREPRESENTANTER I MALMÖ STAD
2013-04-25***

Besvarade datum 2013-04-25 och 2013-04-26, se svar och mailkommunikation nedan.

Frågor:

1. Inledningsvis hur många "uteliggare" uppskattar ni att det finns i Malmö?
2. Finns det i den fysiska planeringen medvetna insatser för hur offentliga platser utformas/gestaltas som berör brukargruppen "uteliggare" i Malmö? Ex. försöker man från stadens håll vilja få bort brukargruppen från vissa platser, eller ser man från stadens sida till gruppens behov på andra platser?
3. Förs det diskussioner för hur "uteliggares" liv hanteras i Malmös offentliga rum? Vilka lösningar och/eller problem tas i så fall upp?
4. Finns det samarbete med andra kommunala förvaltningar, myndigheter, organisationer i frågor som rör brukargruppens, "uteliggarnas", liv i Malmös offentliga rum? Vilka lösningar och/eller problem är det i så fall som samarbetet fokuserar kring?
5. Finns det uttalade planeringsstrategier för hur man från stadens sida vill att brukargruppens, "uteliggarnas", privata liv ska hanteras i Malmös offentliga rum? Vilka parter har i så fall beslutat om strategiernas innehåll? Och hur berör dessa planeringsstrategier brukargruppens liv?

**FRÅGOR MED TILLHÖRANDE SVAR SOM STÄLLTS VIA EPOST TILL TVÅ
KOMMUNSTYRELSEREPRESENTANTER I MALMÖ STAD**

Frågor är skrivna i kursiv text, respondenters svar i normaltext.

Besvarade datum 2013-04-26 av kommunstyrelserepresentant 1:s sekreterare förkortat till KS1:s sekreterare.

1. Inledningsvis hur många "uteliggare" uppskattar ni att det finns i Malmö?

1. 27 personer var uteliggare i Malmö 2012. Det var en ökning med 9 personer jämfört med 2011.

Hej KS1:s sekreterare,

tack för att du/ni tagit dig/er tid för att besvara denna fråga. För att klargöra så att det inte blir ett missförstånd i min undersökning, är dessa personer samma människor som besöker ex stadsmissionens härbärge "nattjouren" för att söka skydd under natten? Eller är det personer som måste sova i trappuppgångar, på stationer eller utomhus var de kan finna skydd?

Hej!

Det är personer som måste sova i trappuppgångar eller liknande. Inte dom som sover på härbärgen.

Hälsningar

X

Hej igen,

tack för ditt svar med klargöranden.

Hälsar Helena

Frågor med svar från kommunstyrelserepresentant 2 förkortat till KS2.

Besvarade datum 2013-04-25.

1. Inledningsvis hur många "uteliggare" uppskattar ni att det finns i Malmö?

1. Den frågan borde du ha fått svar på av kommunstyrelserepresentant 1.

2. Finns det i den fysiska planeringen medvetna insatser för hur offentliga platser utformas/gestaltas som berör brukargruppen "uteliggare" i Malmö? Ex. försöker man från stadens håll vilja få bort brukargruppen från vissa platser, eller ser man från stadens sida till gruppens behov på andra platser?

2. Jag har aldrig sett att denna gruppens behov eller närvaro i det offentliga rummet påverkat den konkreta fysiska planeringen av det offentliga rummet i Malmö.

3. Förs det diskussioner för hur "uteliggares" liv hanteras i Malmös offentliga rum? Vilka lösningar och/eller problem tas i så fall upp?

3. Jag har aldrig varit med i en sådan diskussion och känner inte heller till att någon sådan förts.

4. Finns det samarbete med andra kommunala förvaltningar, myndigheter, organisationer i frågor som rör brukargruppens, "uteliggarnas", liv i Malmös offentliga rum? Vilka lösningar och/eller problem är det i så fall som samarbetet fokuserar kring?

4. Detta är en fråga utanför planeringens ram och handlar om hur vi förvaltar det offentliga rummet. Där är jag helt övertygad om att frågor kring den här gruppens närvaro ständigt är närvarande. Både vad gäller att man inte anser att deras närvaro är önskvärd och där man inte har någon anledning att vidta åtgärder. Jag har aldrig hört talas om att man vidtagit åtgärder i det offentliga rummet för att medvetet och aktivt underlätta livet för uteliggare. Det skulle nog uppfattas som en motsvarighet till narkotikapolitikens harm reduction. Jag kan dock inte utesluta att de som konkret dagligen förvaltar det offentliga rummet ändå på olika sätt försöker, med respekt för den enskilde, hantera olika frågor så att man inte i onödan försvårar livet för uteliggarna. En del sådant sker nog med spontan samverkan mellan olika kommunala myndigheter. Systematiskt samarbete tror jag inte sker, men detta kan du nog få bättre svar på om du frågar de som arbetar med skötseln av det offentliga rummet. X X på GK:s driftsavdelning kan möjligen hjälpa dig med kontakter.

5. Finns det uttalade planeringsstrategier för hur man från stadens sida vill att brukargruppens, "uteliggarnas", privata liv ska hanteras i Malmös offentliga rum? Vilka parter har i så fall beslutat om strategiernas innehåll? Och hur berör dessa planeringsstrategier brukargruppens liv?

5. Nej

Med vänlig hälsning, X X

Skickat från min iPad